Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетиннген

1954 ИЮНЬ 2 СРЕДА № 110 (3047)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Россий Совет Федеративтиг Социалистиг республиканың Дээди Совединге Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканың Министрлер Чөвүлелинге (1 арын).

Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканы Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң чарлыы (1 арын).

ССР Эвилелиниң Дээди Совединге, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинге, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге (1 арын).

Орус болгаш украин улустарга (1 арын).

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чыл болганының дугайында РСФСР-ниң Дээди Совединиң Юбилей сессиязынга 1954 чылдың майның 29-та РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш А. М. Пузановтуң илеткели. (2 арын).

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын таварыштыр РСФСР-ниң Дээди Совединин Юбилей сессиязы (3 арын).

В. Цыпкин.—Совет кижилериң материалдыг чаагай амыдыралын көдүреринiң чугула чүүлү (4 арын).

Редакцияга чагаалар (4 арын).

Мурнуу-Корея америк «дузаламчының» дарлалының адаанда (4 арын).

Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканың Дээди Совединге

Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканың Министрлер Чөвүлелинге

Бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң улустарының найыралдыг өгбүлезиниң улуг байырлалы—Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылы-биле холбаштыр Российниң Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканың ажылчыннарынга, колхозчуларынга, интеллигенциязынга, бүгү ажылчы чоннарынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди байыр чедирип, оларның амыр-менди-зин айтырып тур.

Ийи улуг славян улустарны — орус болгаш украин улустарны бузулбас найыралдың хөй үүс чылдыг холбаазы харылзаштырып турар. Ол чырык, чарылбас найыралды акышкы улустар үүс чылдарның кадыг-дошкун шылгалдазын эртирип келген. Олар ол найыралды тыптып келгениниң чаңгызынга, дылының чоогунга, шагдан бээр экономиктиг, политиктиг болгаш культурлуг харылзааларынга үндезилээш, ниити дайыннарга удур кады хосталгалыг демиселге хөгжүдүп, быжыктырып келген. Ийи акы-дуңма улустарның сырый каттыжыышкынче болгаш мөңге эвилелче үргүлчү чүткүлү Переяслав Радазының чарлааны алдарлыг төөгүлүг актбиле боттанган.

Украинаның Россия-биле катап каттышканы орустарның болгаш украиннарның үндезин эрге-ажыктарын болгаш күзел чүткүлүн харыылаан, ол чорук ол ийи акышкы улустарга канчаар-даа аажок депшилгелиг ужур-дузалыг болган.

Украин улус даштыкы кулданыгның айылындан чайлаан болгаш боду национал талазы-биле хөгжүүр арганы алган. Украин улустуң нүүрү-биле орус улус шынчы өңнүктү тып алган. Катап каттышканының түңнелинде акы-дуңма улустарга даштыкы дайыннар-биле демиселге төп болгаш чөлеңгииш болган Россий күрүнениң күжү, күчүзү болгаш бүгү делегейге ат-алдары хемчээл чокка өскен.

Хаанныг эрге-чагыргага, помещиктерге болгаш буржуазняга удур демиселге хосталганың болгаш депшилгениң улуг революстуг идеяларының непередикчизи кылдыр орус улус бодун алдаржыткан. Кижи төрелгетенниң улуг генийи—Владимир Ильич Ленинниң үндезилээни Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле орус пролетариат Россияның ажылчы чоннарын сырый каттыштырган болгаш оларны Октябрьның социалистиг Улуг революциязынга чедирип келген. Ол маадырлыг демиселге Россияның ажылчын аңгызының эң улуг болгаш дайынчы отрядтарының бирээзи—украин пролетариат идепкейлиг киришкен. Социалистиг революцияның тиилелгези бистиң чурттуң улустарын социал болгаш национал дарлалдан хостап, улустарның бузулбас найыралының, коммунистиг ниитилел тургузуушкунунга оларның чоок кады ажылдажылгазының болгаш бот-боттарынга дузалажырының үндезинин салган.

Ленинчи-сталинчы национал политиканың идеяларынга шынчы орус улус ССРЭ-ниң бүгү улустарының күрүне болур чоруун тургузарынга болгаш быжыглаарынга, экономиктиг болгаш культурлуг хөгжүлдезинге улуг дузаламчыны көргүскен. Улуг орус улус-биле эвилелге, күчүлүг Совет Эвилелиниң улустарының акы-дуңма өг-бүлезинге тургаш, украин улус чаңгыс аай Украин совет социалистиг күрүнеге бүгү украин черлерни катап каттыштырарынче бодунуң шаг үедеги чүткүлүн боттандырган. Украина мурнакчы совет республикаларның бирээзи — хөмүр даштың болгаш металлдың, күчүлүг машина тудуушкунунуң индустриязының, Совет Эвилелиниң улуг тараалаң чериниң республиказы, Европада улуг күрүнелериң бирээзи болу берген.

Социализмниң тиилелгезиниң түңнелинде бистиң чурттуң улустарының найыралы күчүлүг, тиилетирбес күш кылдыр хуулган. Ол найырал Ада-чурттуң Улуг дайынының одунга улам-на каңналган болгаш быжыккан. Орус улустуң маадырлыг чоруктарының алдары кажан-даа өшпес. Социалистиг Ада-чурттуң камгалалынга деңнежир чүве чок маадырлыы болгаш быжыг туруштуу-биле, фронтуларга төөгүде көзүлбээн маадыр чоруу-биле, тыылга карак-кызыл күш-ажылы-биле шылгарангай улус кылдыр бүгү ниитиниң билип көөр чоруун чаалап алган.

Экономиканың болгаш культураның хөгжүлдезинде орус улустуң улуг чедиишкиннери бүгү совет улустарның чүректерин чоргаарландырып турар. Москваның болгаш Ленинградтың, Уралдың болгаш Поволжьениң, Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн чүктүң улам өзүп турар индустриليг күчүзү, Россий Федерациязының өзүп, быжыгып турар социалистиг көдээ ажыл-агыйы бо алдарлыг хүннерде коммунизмче чоруп орар бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң күчүзүнүң тодаргай көргүзүү болуп турар.

Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр сырый каттышкан орус улустуң, украин улустуң, Совет Эвилелиниң бүгү улустарының шылгарангай чедиишкиннери капиталистиг кулданыгдан хосталыр дээш демиселге бүгү делегейниң ажылчы чоннарын сорук киирип, тайбың, демократия болгаш социализм лагериниң күштериниң тиилээринге бүзүрел-биле өөртүп турар.

Орус болгаш украин улустарның база ССРЭ-ниң бүгү улустарының ниити дайыннарга удур демиселге төктүнген хан-биле быжыглатынган, чогаадыкчы тургузукчу күш-ажыл-биле болгаш бот-боттарынга дузаламчы-биле быжыглатынган бузулбас найыралы болза, бистиң чурттуң улуг чаалап алыышкыны, коммунизм дээш демиселге күчүлүг амыдыралчы күш болуп турар.

Орус улус болгаш Россий Федерациязының бүгү улустары моон-даа ыңай бистиң алдарлыг Төрээн чуртувустуң күчүзүн могаг чокка быжыглап, аар индустрияның улам өзүлдезиниң, көдээ ажыл-агыйның күчүлүг көдүрлүүшкүнүнүң, улустуң хереглелдериниң үүлдерин бүдүрүп үндүреринiң, ажылчы чоннарның чаагай байдалын чайгылыш чок бедидериниң хереэнге боттарының бүгү күштерин, энергиязын болгаш инициативазын бээр дээрзинге бүзүрелин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди илередип тур.

Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республика делгерезин!

Орус, украин болгаш бистиң чурттуң бүгү улустарының бүзүлбас найыралы мөңгеде чурттазын!

Бүгү делегейге тайбың бузулбас чөлеңгинжи—бистиң алдарлыг ада-чуртувус—Совет Социалистиг Республикаларның Эвилели делгереп, чечектелзин!

Маркс — Энгельс — Ленин — Сталинның тугунуң адаа-биле, Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле коммунизмниң тиилелгезинче, бурунгаар!

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди.

Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканы Ленин ордени-биле шаңнаар дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын демдеглээри-биле база орус улустуң болгаш Россий Федерациязының бүгү улустарының күрүне, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга шылгарангай чедиишкиннерин демдеглевишаан; Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканы **Ленин** ордени-биле шаңнаар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы К. ВОРОШИЛОВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Н. ПЕГОВ.

Москва, Кремль.
1954 чылдың май 29.

ССР Эвилелиниң Дээди Совединге, ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелинге, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын таварыштыр Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканың Дээди Совединиң юбилей сессиязы Россий Федерациязының ажылчыннарынга, колхозчуларынга, интеллигенциязынга, бүгү ажылчы чоннарынга чедиргеи изиг байыры дээш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге чүректиң ханызындан өөрүп четирди.

Демдеглелдиг төөгүлүг болуушкунну—Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чыл болганын чүгле орустар болгаш украиннар эвес, харын база бистиң хөй национал социалистиг Төрээн чуртувустуң бүгү улустары байырлап турар. Бистиң чуртувустуң улустарының бузулбас найыралы, оларның улуг каттыжылгазы болгаш Коммунистиг партияны база Совет чазакты долгандыр сырый каттышканы маңаа база катап тода күш-биле илерээн.

300 чыл мурнунда орустар болгаш украиннар бот-боттарынга—мөңгезиби-ле кады чоруур!—деп чугаалаанар, ол акы-дуңма эрес сөстер ам Совет Эвилелиниң бүгү улустарының туктарында бижитинген. Россияның болгаш Украинаның ажылчы чоннарының найыралы болгаш акы-дуңмалышкы чоруу бүгү-ле, чүзүн-баазын дарлакчыларга удур—хаанныг ёзуга, помещик дарлалга, капиталистиг мөлчүгделге удур кады демиселге дарганатынган. Бистиң найыралывыс хамааты дайынның фронтуларынга, аныяк совет республика дээш тулчуушкуннарга орус болгаш украин улустарның оолдарының төккен ханы-биле быжыглатынган.

Беш чылдарның чылдарында, чаа тудугларның аргаларынга бистиң найыралывыс болгаш акы-дуңмалышкы дузалажылгавыс улам-на быжыккан. Орус ажылчыннар украиннарга Днепрогэсти, Харьковтуң трактор заводун, «Запорожсталь», «Азовсталь» заводтарын, аар машина тудуунуң Краматорск заводун болгаш өске-даа хөй тудугларны тудуп үндүреринге дузалаан. Ол-ла үеде украин ажылчыннар Магнитогорскиниң болгаш Кузнецкиниң металлургия комбинаттарын, Сталинградтың болгаш Челябинскиниң трактор заводтарын, Уралмашзаводту болгаш чурттуң социалистиг индустриязының өске-даа улуг чаагай тудугларының тудугжуларының одуруунга турганнар.

Украин болгаш Совет Эвилелиниң өске-даа улустары-биле хол-холундан туттунчуп алгаш, орус улус Ада-чурттуң Улуг дайынынга социалистиг Төрээн чурттуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап, гитлержи аг-шериглерни чылчаашаап, фашистиг кулданыышкынның айыылындан бүгү кижи төрелгетенни хостаары дээш тулчуп турган, дайын сөөлүндеги чылдарда Россий Федерациязының ажылчы чоннары бүгүле акы-дуңмалышкы улустар-биле кады партияның болгаш чазактың айытканы коммунизм тургузуушкунунуң улуг чаагай программазын амыдыралга боттандырбышаан, күштерин болгаш күш-ажылын хайыралавайн турар. Бо тургузукчу чогаадыкчы күш-ажылга бистиң чаңгысаай сорулга-биле хей-аът кирген бузулбас найыралывыс улам-на быжыгып турар.

Совет чазак Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканы Ленинниң ордени-биле шаңнааш, орус улустуң шылгарангай төөгүлүг ачы-хавыяазын бедии-биле үнелээн. Чазактың ол дээди шаңналын чүректиң ханызындан өөрүп четирип хүдээп алгаш, орус улус болгаш Россий Федерациязының бүгү улустары чогаадыкчы күш-ажылдың чаа-чаа чедиишкиннери-биле партияның болгаш чазактың салган сорулгаларын күүседир дээш улам идепкейлиг болгаш чүткүлдүг демисели-биле харыылаар деп долу шиитпирлиг.

Орус черниң делгемнери калбак болгаш улуг чаагай. Оожум океанның эриктеринден болгаш найыралдыг улуг Кыдаттың кызыгаарларындан Балтика чедир, кадыг-дошкун Заполярьеден Кара болгаш Каспий далайлар чедир бистиң Федерациявыстың бүгү ажылчы чоннары чаңгыс чүткүл-биле, чаңгыс сорулга-биле сорук кирген. Россий Федерациязының ажылчы чоннары бистиң күчүлүг социалистиг индустриявыстың улам ыңайгы чедиишкиннери дээш, көдээ ажыл-агыйның күштүг көдүрлүүшкүнү дээш, улустуң хереглелчүүлдерин бүдүрериң дыка улгаттырар дээш күштерин хайыралавайн демисежир, бистиң улуг совет Төрээн чуртувустуң күчүзүн болгаш камгаланыр аргазын моон соңгаар-даа могаг чокка быжыглаар дээрзин ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге бүзүредип тур.

Пролетаржы интернационализмниң, ССРЭ-ниң улустарының акы-дуңмалышкы чоруунуң болгаш найыралының ленинчи тугунга бодунуң шынчызы-биле орус улус бистиң чуртувустуң бүгү улустарының, делегейниң бүгү улустарының ынакшылын болгаш идегелин бодунда шиңгээдип турар. Орус улус ол идегелди бедик үнелеп турар болгаш Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чыл болганын байырлап турарының демдеглелдиг хүннеринде ол идегелди бодунуң бүгү-ле херектерибиле, коммунизм тургузуушкунунуң улуг хереэнге эвилелдешкен республикаларның акы-дуңмалышкы улустарынга бодунуң дузаламчызы-биле моон соңгаар-даа шынзыктырар деп байырлыы-биле аазап тур.

Орус, украин болгаш Совет Эвилелиниң бүгү улустарының найыралы делгереп, быжыгып, калбарып турзун!

Бистиң күчүлүг хөй национал совет Төрээн чуртувус—ында чурттап турар бүгү улустарның эргим болгаш ынак иези делгереп, чечектелип турзун!

Бистиң төрээн Совет чазаавыс делгерезин!

Бистиң улузувустуң бүгү тиилелгелериниң хей-аът киирикчизи болгаш организакчызы—Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы болгаш ооң Төп Комитеди делгерезин!

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чыл болганын таварыштыр РСФСР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязынга 1954 чылдың майның 29-та хүлээп алган.

Орус болгаш украин улустарга

Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязынга хүлээп алган байырлыг чагаа

ТАШКЕНТ, май 29. (СЭТА). Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязы орус болгаш украин улустарга байырлыг чагааны хүлээп алган. Ында чугаалап турары болза:

—Эргим акылар, угбалар болгаш дуңмалар! Совет Эвилелиниң бүгү улустарының национал байырлалы—Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чыл болганы демдеглетинип турар бо төөгүлүг хүнде, бо аас-кежиктиг шакта Совет Узбекистанның ажылчы чоннары силерге боттарының чүрээниң ханызындан байыр мендизин чедирип тур.

Чаңгыс-эптиг хөй национал Совет күрүнени тургузарының херээнге Коммунистиг партияның ойнааны улуг рольду демдеглевишаан, Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң сессиязының киржикчилери боттарының чагаазында «бистиң улустарывыстың найыралы хаанныг ёзу-чурумга удур, капиталистерниң болгаш помещиктерниң дарлалынга удур, даштыкы эжелекчилерге удур маадырлыг кады демиселге төрүтүнген болгаш быжыккан. Бистиң найыралывыс хамааты дайынның чылдарында болгаш Ада-чурттуң Улуг дайынының кадыг-дошкун болгаш чаңыктыг үелеринде төгүлген хан-биле быжыккан, социализм тургузуушкунунга ниити тургузукчу күш-ажыл-биле, бот-боттарынга дузалажылга-биле, бүгү делегейге тайбың дээш кады демисел-биле быжыккан. Бистиң акы-дуңмалышкы улуг найыралывыс бузулбас болгаш тендиш дивес, ону чайгылдыыптар хире күш делегейде чок!» деп онзалап демдеглеп турар.

Чагаада оон ыңай чугаалап турары болза: «Чаа хевириниң күрүнезин—Совет күрүнени тургузарынга орус улус шиитпирлиг рольду ойнаан. Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республика болза, бистиң хөй национал Совет социалистиг күрүневистиң тургустунганының быжыг үндезини болган. Россий Федерациязын долгандыр Совет Эвилелиниң бүгү улустары каттышкан...»

Узбекистанның экономиказын болгаш культуразын көдүреринге орус болгаш украин улустарның, бистиң чуртувустуң бүгү улустарының көргүскен болгаш көргүзүп турары үнелеп четпес дузаламчызын бис кажандаа утпас бис—деп чагаада чугаалап турар.

Тайбың чогаадыкчы күш-ажылдың чылдарында, бүгү делегейге тайбың дээш демиселге Узбекистанның ажылчы чоннары коммунизмниң улуг чаагай тудуун тургузуп турар бүгү совет улустар-биле чаңгыс одуругда чоруп турар дээрзинге аас-кежиктиг болгаш чоргаарланып турар бис.

Үлетпүрнүң, көдээ ажыл-агыйның, культураның янзы-бүрү адырларының хөгжүлдезинге узбек улустуң шылгарангай чедиишкиннерин чагаада демдеглеп турар. Узбек ССР-ниң Дээди Совединиң киржикчилериниң ооң ыңай бижээни болза:

—Силерге бо чагааны чорудуп тургаш мынчаар чугаалаар бис: Узбекистанның ажылчы чоннары бистиң чуртувустуң улустарының бузулбас ленинчи-сталинчы найыралын, орус болгаш украин ийи улуг славян улустар-биле, бистиң невис—социалистиг Төрээн чуртувустуң акы-дуңмалышкы бүгү-ле улустары-биле найыралды улам күштүү-биле быжыглаар!

Орус улус-биле кады, Совет Эвилелиниң бүгү улустары-биле кады бистер коммунизмниң тиилелгезинче бүзүрелдиг бурунгаарлап чоруур бис.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылының тураскаалының үндезинин тургусканы

Май 29-та, Москвага, Киев вокзалының шөлүнге Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар болдурган тураскаалдың үндезинин салыр шөлге найыслалдың бүгү районнарының төлээлекчилери келгеннер. Муң-муң москвачыларның аразында РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттары, украин улустуң чоруткан кижилери, акы-дуңмалышкы республикалардан келген аалчылар.

Вокзалдың бажыңының мурнуу талазында—В. И. Ленинниң болгаш И. В. Сталинның, партияның болгаш чазактың удуртукчуларының портреттери, ССРЭ-ниң, РСФСР-ниң, УССР-ниң, бүгү эвилелдешкен республикаларның күрүне туктары астынгылаан.

Ногаан үнүштер болгаш чечектер-биле шиметинген индирже РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш А. М. Пузанов, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш М. П. Тарасов, Украинаның Коммунистиг партиязының ТК-зының бир дугаар секретары эш А. И. Кириченко, УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш М. Т. Кальченко, УССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш Коротченко, РСФСР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязынга келген эвилелдешкен республикаларның төлээлериниң удуртукчулары, СЭКП-ниң Москва Комитединиң секретары эш И. В. Капитонов, Совет Эвилелиниң Маршалы С. М. Буденный, Киевтиң шериг округунуң шериглериниң командылакчызы В. И. Чуйков олар үнүп келгеннер.

Ажылчы чоннар депутаттарының Москва хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы эш М. А. Яснов байырлыг митингини ажыткан. РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш А. М. Пузановка ол сөс берген.

—Бөгүн бистер, Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар болдурган тураскаалдың үндезинин тургузуп турар-дыр бис. Бо тураскаал орус болгаш украин улустарның, бистиң социалистиг улуг күрүневистиң бүгү улустарының коммунизм дээш демиселинге оларның күчүлүг бузулбас найыралын үүс-үүс чылдарда мөңгези-биле тураскаазын. Бо найырал болза, империализмге удур, боттарының хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселди чорудуп турар бүгү улустарга хей-аът киирикчи үлегер болзун—деп эш Пузанов чугаалаан.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын холбаштыр найыслалда келген украин акы-дуңма улустарга СЭКП-ниң Москва Комитединиң секретары эш И. В. Капитонов Москваның болгаш Москва областың ажылчы чоннарының мурнундан изиг байыр чедирген. Коммунистиг партияның политиказын амыдыралга боттандырары дээш демиселге Москваның болгаш Москва областың ажылчы чоннары-биле Совет Украинаның хоорайларының болгаш суурларының ажыл-ишчилериниң бот-боттарынга акы-дуңмалышкы дузаламчызы болгаш чогаадыкчы кады ажылдажылгазы өзүп болгаш быжыгып турар—деп ол чугаалаан.

УССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш Н. Т. Кальченконуң чугаазын митингиниң киржикчилери диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле уткаан. Украинаның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң болгаш украин чазактың даасканын ёзугаар республиканың ажылчыннарының, колхозчуларының болгаш интеллигенциязының мурнундан ол Москвачыларга, бүгү улуг орус улуска акы-дуңманың байырын чедирген. Эш Кальченко Совет Украинаның көстүп көрбээн чечектелишкининге үргүлчүүн сагыш-салыышкынын болгаш дузаламчызын көргүскени дээш Коммунистиг партияга, Совет чазакка, улуг орус улуска болгаш бистиң чуртувустуң бүгү улустарынга өөрүп четиргенин илереткен. Совет Эвилелиниң улустарының бузулбас найыралынга алдар кылдыр йөрээлди ол салган. Шывыгны ажыдыпкан, чыылганнарның мурнунда гранит көжеге. Ында мынча деп бижээн:

«1654 — 1954 ч.
Украинаның Россия-биле
катап каттышканының
300 чылынга алдар болдурган
тураскаалды маңаа
тургускан турар»

Үрер хөгжүм Совет Эвилелиниң Гимнизин күүсеткен.

(СЭТА).

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чыл болганының дугайында

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Юбилей сессиязынга 1954 чылдың майның 29-та РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш А. М. ПУЗАНОВТУҢ илеткели

(Төнчүзү. Эгези № 109 «Шында»).

Совет Украинада бүгү күштерин коммунизм тургузуушкунуның улуг херээнге берип турар совет интеллигенцияның хөй санныг кадрлары бар.

Россий Федерациязының эртемденнери-биле ханы кады ажылдажылгада совет Украинаның эртемденнери ажылдап турарлар. Украин ССР-ниң Эртемнер академиязы бодунуң туруп келгениниң 35 чылының дургузунда Совет Эвилелиниң эң улуг эртем төптериниң бирээзи болу берген. Украин эртемденнер совет эртемниң болгаш техниканың хөгжүлдезинге бодунуң төлептиг салыышкынын кылып турарлар.

Украин совет чечен-чогаал болгаш уран-чүүл улуг чедиишкиннерни чедип алган. Орус улустуң болгаш ССРЭ-ниң бүгү улустарының культуразы-биле эң ханы харылзаалыг болгаш саңлдарлыг хөгжүп турар талантылыг украин улустуң культуразы болза, бистиң чурттуң калбак ажылчы массаларының байлаа болур. Украинада талантылыг чогаалчыларның, композиторларның, чурукчуларның, музыкантыларның, театр уран-чүүлүнүң ажылдакчыларының бүгү совет улустуң чоргаарланыры алдарлыг отряды өзүп үнген.

Украин чечен чогаалдың болгаш уран-чүүлдүң кайгамчык чедиишкиннери чоокта чаа Москвага Совет Украинаның чогаалчыларының база Т. Г. Шевченко аттыг украин опера болгаш балет театрының артистериниң көргүзүглериниң үезинде көскү илеретинген болгай. Ол шылгарангай коллективтиң көргүзүү украин улустуң театр болгаш музыка культуразының чечектелиишкинин көргүскен.

Бистиң чурттуң чоргааралы—ССРЭ-ниң Улуг театрының, Совет Армияның Кызыл туктуг ыры болгаш пляска ансамблинин, Пятницкий аттыг ниити ыры коллективиниң киришкени орус уран-чүүлдүң декадазы чоокта чаа Киевке база улуг чедиишкин-биле эрткен. Уран-чүүлдү бот-бодунга көргүзер чорук бистиң улустарывыстың найыралдыг культурлуг харылзааларының көскү илерээшкини болган.

Украин чечен-чогаалдың эң-нөшылгарангай чогаалдары, украин эртемденнерниң ажылдары орус болгаш ССРЭ-ниң өске-даа улустарының дылдарында очулдуртунган. Украин драматургтарның дээре шиилерин Совет Эвилелиниң акы-дуңма республикаларының театрларында көргүзүп турар, а Совет Украинаның театрларында орус, белорус болгаш бистиң чурттуң өске-даа улустарының драматургтарының шиилери үргүлчү үнүп турар. РСФСР-ниң болгаш бүгү совет республикаларның чогаалчыларының, шүлүкчүлериниң дээре чогаалдары, эртемденнериниң ажылдары украин дылда очулдуртунуп турар. Совет Украинаның болгаш бүгү совет республикаларның ажылчы чоннары бот-бодунуң культуразын шиңгээдип алырының чугула чепсээ, ССРЭ-ниң улустарының арызында акы-дуңма харылзааларын быжыглаарының чепсээ болу берген орус дылды ынакшыл-биле өөренип турар.

Культураның үнелиг үүлдерин эш-хуузунуң үзүктел чок солужарының аргазы-биле акы-дуңма улустарның культуразының бот-бодун байыдарының чорудуушкуну ССРЭ-де ышкаш ындыг хемчээлдерге болуп турган өске чуртту төөгү билбес.

Совет Украина болза, амгы үеде Европаның эң улуг күрүнелериниң бирээзи болур, Украин ССР-ниң девискээри 612 муң дөрбелчин километр четкен, чонунуң саны 40 миллион кижи ашкан. Украин ССР бүгү делегей байдалында төлептиг черни ээлеп турар. Каттышкан Нациялар Организациязының составынче үндезилекчи күрүнелериниң бирээзи болуп ол кирген болгаш ооң уставын тургузарынга киришкен. Белорус ССР-ниң төлээлекчилери-биле кады, бүгү Совет Эвилелиниң, улус демократиязының чурттарының төлээлекчилери-биле кады Украинаның төлээлекчилери Каттышкан Нациялар-ның Организациязында, бүгү делегей конгресстеринде болгаш конференцияларында тайбыңның херээн өскерлиш чокка камгалап, бүгү чурттарның улустарының аразында кады ажылдажылганы камгалаары дээш, улустар аразының харылзааларында дүшкүүрлүг чоруктарны кошкадыры дээш демисежип турарлар.

Россий Федерациязының болгаш Украинаның улустарының чаңгыс-эвиниң болгаш бузулбас найыралының көскү илерээшкини, нациялар-ның аразында социалистиг чаа харылзааларның тодаргай херечизи болган үүл болза, Крым областы РСФСР-ниң составындан Украин Совет Социалистиг Республиканың составынга шилчидип бергени болур.

Эштер! Бис бөгүн ССР Эвилелиниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң чедирген байырын болгаш амыр-менди айтырганын, күрүне ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга орус улустуң болгаш Россий Федерациязының бүгү улустарының шылгарангай чедиишкиннери дээш Россий Совет Федеративтиг Социалистиг Республиканы Лениннің ордени-биле шаңнаар дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Чарлыын эң улуг сеткил хайныышкын-биле дыңнадывыс. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).**

Россий Федерациязының ажылчыннары, колхозчулары, интеллигенциязы, бүгү ажылчы чоннары бистиң республикавысты Лениннің ордени-биле шаңнаан дугайында медээни кайгамчыктыг улуг өөрүшкүлүү-биле болгаш сорук кириишкин-биле үткуп алырлар. **(Диңмиттиг адыш часкаашкыны).** Бо бедик шаңналга Россий Федерациязының бүгү улустары үлетпүрүнү, көдээ ажыл-агыйның болгаш культураның улам ыңай хөгжүлдезиниң херээнге чаа-чаа чедиишкиннер-биле харыылаарлар. Бистиң республиканың ажыл-агый болгаш культура хөгжүлдезиниң дугайында доктаамал кичээнгейни, канчаар-даа аажок улуг дузаламчыны болгаш могаг чок сагыш салыышкынны салып турары дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге болгаш эвилелдің чазаанга бистиң республиканың ажылчы чону үүректің ханызындан өөрүп четирип турар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Россий Федерациязының улустарының, РСФСР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң мурнундан Коммунистиг партияның Төп Комитединге болгаш төрээн Совет чазакка изиг ынакшылдың база кызыгааржок бердингенниң күзелин илередирин чөпшээреп көрүңер. **(Шупту туруп келген. Диңмиттиг, үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Бистиң чуртувуска Коммунистиг ниитилелди тургузары дээш демиселге төрээн Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр бистиң республиканың бүгү ажылчы чону бодунуң хүрээлеңин улам сырый каттыштырар дээрзин бүзүредирин чөпшээреп көрүңер.

Россий Федерациязы дайын сөөлүндеги үеде республиканың улус ажыл-агыйының, хамыктың мурнунда аар үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге улуг чедиишкиннерни чедип алган. Чаа техникага үндезилээш, Москваның болгаш Ленинградтың, Уралдың болгаш Поволжьениң, Барыын Сибирьниң болгаш Ыраккы Чөөн-чүктүң улуг-улуг заводтарын болгаш фабрикаларын чаартып тургускан. Муңмуң чаа улуг үлетпүр бүдүрүлгелерин тургускан, чаа домен печкаларны, каң эзилдирер агрегаттарны ажылдадып киирген, чаа рудниктерни, хөмүр даш шахталарын тургускан, чаа нефтилиг шөлдерни шиңгээдип алган. Уралга болгаш Сибирьге, а ол ышкаш төп районнарга хөмүр-металлургтуг базаның улам ыңай хөгжүлдези хандыртынган; Башкир болгаш Татар АССР-лерде, Куйбышев, Саратов, Чкалов областарда болгаш республиканың өскедаа районнарында нефть болбаазырадып кылыр үлетпүрүнү тывыжы бедик темпилер-биле хөгжүп турар.

РСФСР-ниң үлетпүр продукциязының үндүрүлгези 1953 чылда 1940 чыл-биле деңнээрге 2,5 катап, нефть—4,5 ажыг катап, хөмүр—2,6 катап көвүдээн, каң болгаш шой эзилдиргези 2,5 ажыг катап өскен, электроэнергиязының бүдүрүлгези 3 катап көвүдээн.

РСФСР-ниң девискээринде Волга, Кама, Ангара болгаш Обь хемнерде делегейде эң улуг гидроэлектростанцияларны тудуп турар. Россий Федерациязының ажылчын аңгызы бистиң чуртувуста социалистиг тургузуушкуннуң маадырлыг төөгүзүнге эвээш эвес алдарлыг арыннарны бижип киирген. Ленинградтың заводтарынга чээрби беш чылдар мурнунда чайыннанчак чалбыыш-биле өөскүп үнген күүлүг социалистиг чарыш бүгү чурттуң ажылчы чоннарын хаара туткан болгаш коммунизм тургузуушкунунга күштүг фактор болу берген.

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылының байырлалының хүннеринде РСФСР-биле Украин ССР-ниң ажылчы чоннарының аразында социалистиг чаа чаа күш-биле өөскээн. Акы-дуңмалышкы республикаларның аразынга чарышты Москваның болгаш Киевтиң, Ленинградтың болгаш Харьковтуң бүдүрүлгелери, Кузнецк бассейниниң болгаш Донбасстың шахтёрлары калбарткан. Колхозчулар, МТС-терниң болгаш совхозтарның ажылдакчылары чаржып турарлар. РСФСР-ниң ажылчыннары, колхозчулары, инженер-техниктиг кадрлары боттарының байлактыг дуржулгазын Совет Украинаның болгаш өске совет республикаларның ажылчы чоннарынга дамчыдып бербишаан, бодунуң ээлчээнде ол республикаларның үлетпүрүнде болгаш көдээ ажыл-агыйында чыгдынган үнелиг чедиишкиннерни шиңгээдип ап, чедиишкинниг ажыглап турар. Алдарлыг социалистиг чарыш болгаш күш-ажылга бот-боттарынга дузалажылга болза, улустарының найыралының эң кайгамчыктыг илерээшкиннериниң бирээзи болур.

Аар үлетпүрнүң чедиишкинниг хөгжүлдези улус хереглелиниң үүлдериниң бүдүрүлгезин күштүү-биле улгаттырарына быжыг үндезинни тургускан. РСФСР-де улус хереглелиниң үүлдериниң бүдүрүлгези дүрген темпилер-биле хөгжүп турар. Торгу пөстерниң бүдүрүп үндүрүлгези 1953 чылда 1940 чыл-биле деңнээрге беш катап ажыг, дүк кылыглыг пөстерниң — 73 хуу, хөвең-саазын пөстерниң—27 хуу, идиктиң — 24 хуу, эьт болгаш эьт-продуктуларының—52 хуу, чигирниң 57 хуу улгаткан. Бистиң республиканың ажылчы чоннарының сорулгазы — улус хереглелиниң үүлдерин бүдүрүрү бүгү хемчег-биле калбартыры болгаш улам ыңайладыры, чурт болгаш кооператив үлетпүрүн хөгжүдерн болур.

Бүдүрүлгениң социалистиг аргазы улус ажыл-агыйның бүгү адырларынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн үзүктелчок өстүрериңе бүгү эргежок чугула байдалдарны тургускан. Ынчалза-даа бистиң республиканың хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелеринде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң талазы-биле ам-даа хожудаашкын бар. Чап-чаа техниканы болгаш эртемниң чедиишкиннерин эң долу ажыглаарын хандырары, күш-ажылды болгаш бүдүрүлгени организастаарының формаларын база методтарын доктаамал сайзырангайжыдары, улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң үзүктелчок өзүлдезин чедип алыры эргежок чугула.

Бистиң республика хөй адырлыг механизасчыткан көдээ ажыл-агыйлыг. Республиканың көдээ ажыл-агыйының **социалистиг** чаартылгазы ону тараа болгаш техниктиг культураларның бүдүрүлгезиниң эң улуг базазы кылдыр хуулдурган.

Совет күрүне Россий Федерациязының көдээ ажыл-агыйын, бүгү республикалар ышкаш, байлактыг техника-биле чепсеглээн. Машина-трактор станциялары болгаш совхозтар чаа тракторларны, комбайннарны база өске көдээ ажыл-агый машиналарын чыл бүрү улам өзүп турар хемчээлдерге ап турар. 1954 чылдың эгезинде Россий Федерациязының колхозтарынга болгаш совхозтарынга 800 муң хире тракторлар (15 аът күүжүнге шилчидерге), 200 муң ажыг комбайннар болгаш көдээ ажыл-агыйның чүс-чүс муң өске нарын машиналары бар турган. Россий Федерациязының машина-трактор станцияларының болгаш совхозтарының трактор паркызының күүзү дайын мурнундагы 1940 чыл-биле деңнээрге 73 хуу улгаткан.

Көдээ ажыл-агыйның техниктиг чепсеглээшкининиң үзүктелчок өзүлдези 1953 чылда РСФСР-ниң колхозтарынга бүгү хову ажылдарының 80 ажыг хуузун механизастаарын хандырган.

Улус ажыл-агыйының чаа күүлүг көдүрлүүшкүнү РСФСР-ниң ажылчы чоннарының болгаш бүгү совет улустуң материалдыг чаагай чоруунуң болгаш культурлуг деңнелиниң улам ыңай дыка өзүлдезин хандырган.

Ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл төлевири үзүктелчок өзүп, колхозчуларның орулгалары көвүдеп турар. Бешки беш чылдың эрткен үш чылдарының дургузунда бистиң чуртувуста ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның боттуг ажыл төлевири 30 хуу өскен, а ажылчыннарның болгаш албан-хаакчыларның орулгаларының база тараачыннарның орулгаларының ниити түңү 34 хуу өскен.

Ажылчы чоннарның эрге-ажыктарынга 1947 чылдан бээр өртектериниң чиигелдезин чеди катап чоруткан, ооң түңнелинде Совет Эвилелиниң чону амгы үеде 1947 чылдың өртектериндеи 2,3 катап куду өртектиг аъш-чем болгаш үлетпүр бараанналыг болуп турар.

Партия болгаш чазак чурталга тудуушкунуның талазынче онза сагыш салып турар. РСФСР-ге дайын сөөлүнде 114 миллион дөрбелчин метр чурталга шөлүн хоорайларга болгаш ажылчын суурларга тудуп тургускан.

Улустуң кадык камгалалының талазы-биле чонуң медицина хандырылгазын калбартыр болгаш экижидер дугайында дыка хемчегларни чорудуп турар, эмнелгелериниң, божудар бажыңнарның, диспансерлериниң болгаш өске-даа эмнелге албан черлериниң, а ол ышкаш санаторийлериниң болгаш дыштанылга бажыңнарының четкизи өзүп турар. РСФСР-де эмчилериниң саны 1953 чылда 1940 чыл-биле деңнээрге барык ийи катап көвүдээн. Эмнелгелерде болгаш божудар бажыңнарда оруннар саны—40 хуу көвүдээн.

Улус чырыдыышкынының болгаш совет школаның тудуушкунунуң талазында улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Бистиң аныяк салгакчыларывысты коммунизм тудукчуларының бедик моральдыг шынарларын шиңгээдип алган культурлуг болгаш эртем билиглиг кижилер кылдыр кижизидер дээш Совет күрүне бүгүле үүлдерни кылып турар. Амгы үеде Россий Федерациязында 16,4 миллион уруглар өөренип турар 117 муң ажыг школалар бар. Школаларга өөредилгени бистиң хөй национaлдыг республикавыста чурттап турар улустарның 44 дылдарынга чорудуп турары кайгамчыктыг факт болур.

Коммунистиг партия болгаш Совет күрүне көдээ ажыл-агыйның, культураның бүгү адырларынга тускай эртемниг кадрларны белеткээр болгаш кижизидер дугайында могаг чокка сагыш салыышкынын илередип турар.

Россий Федерациязының үлетпүрүнде, көдээ ажыл-агыйында, кадык камгалалының болгаш чырыдыышкынының талазында тускай эртемниглерниң кайгамчык улуг армиязы ажылдап турар. Республикада 845 муң башкылар, 171 муң эмчилер, 336 муң инженерлер, 68 муң ажыг агрономнар, зоотехниктер болгаш ветеринария эмчилери санатынып турар.

Россий Федерациязының хөй санныг эртемниг кадрлары боттарының эртем ажыдыышкыннары биле болгаш чогаадылгалары-биле коммунистиг тургузуушкуннуң сорулгаларын шиитпирлээринге үнелиг салыышкынны киирип турар. Оларның кайгамчыктыг күш-ажылдары болгаш ажыдыышкыннары үүгле бистиң чуртувуста эвес, харын база ооң даштында чурттарда бүгү-ниитиниң хүлээп көрүүшкүнүн чаалап алган.

Республикада культура хөгжүлдезиниң эң чугула онза үүлдериниң бирээзи болза, орус улустуң культуразының көдүрлүүшкүнү-биле чергелештир Федерацияның составында кирип турар бүгү улустарның национал хевирлиг болгаш социалистиг утка-шынарлыг культуразының өзүп, хөгжүп турары болур.

Россия ленинизмниң төрээн чурту болган дээрзинге, орус пролетариат кижи төрелгетенни аас-кежиктиг орукче чырыткан социалистиг революцияның чырыткызын төөгүде бирле дугаарында кывыскан дээрзинге орус улус чоргаарланыр эргелиг. **(Адыш часкаашкыны).**

Эртемниң болгаш культураның ажылдакчыларының чедиишкиннерин демдеглевишаан, Россий Федерациязының улустары бүгү акы-дуңмалышкы улустарның культуразын ханы хүндүткелдің күзел-биле көрүп, ооң чедиишкиннерин өөренип, шиңгээдип ап турар. Орус болгаш украин улустарның культураларының хан дамырындан төрел болгаш эң чоок болуп турарын сеткил-сагыштың ханы күзел ханыышкыны-биле онзалап демдеглеп турар бис.

* * *

Эштер депутаттар! Коммунистиг партия болгаш Совет Эвилелиниң чазаа бистиң чуртувустуң бүгү улустарының материалдыг чаагай чоруунуң улам ыңайгы көдүрлүүшкүнүнүң дугайында могаг чок сагыш салып турар. Ол сагыш салыышкынның көскү илерээшкини болза, партияның XIX съездизиниң шиитпирлери, көдээ ажыл-агыйны болгаш улус хереглелиниң бараанларының бүдүрүлгезин күштүү-биле көдүрериңче угланган Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының доктаалдары болур. Ол сорулгаларны шиитпирлээринге Россий Федерациязының көдээ ажыл-агыйын улам ыңай көдүрери канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг. РСФСР-ниң девискээринде Совет Эвилелиниң колхозтарының барык 58 хуузу, машина-трактор станцияларының 62 хуузу туруп турар. РСФСР-ниң колхозтарында болгаш совхозтарында тараа, техниктиг база үстүг культураларны, ногааларны болгаш картофельди өстүреринге үнүш-дүжүттүг черлериниң эң байлактыг шөлдери бар болуп турар. Россий Федерациязының чөөн болгаш мурнуу-чөөн районнарында он-он миллион шиңгээдип алдынмаан кур болгаш курукkан черлер бар.

Партия биле чазак ол районнарга болгаш Казахстанга 1954—1955 чылдарда 13 миллион гектардан эвээш эвес кур болгаш курукkан черлерни шиңгээдип алырының күселі-биле тараа культураларының тарылгаларын калбартырын айыткан. Россий Федерациязының колхозтары болгаш совхозтары — Сибирьниң, Уралдың, Поволжьениң районнары болгаш Соңгу Кавказтың чамдык көзии—6800 муң гектарны шиңгээдип алыр, ооң иштинде бо чылдың чазынында 1600 муң ажыг гектарны чажып тарып турар.

Кур болгаш курукkан черлерни шиңгээдип алырынга мергежилдиг кадрларны, эргежок чугула машиналарны чоруткан. Ол районнарның МТС-терингe болгаш совхозтарынга хереглээри-биле 60 муң хире тракторларны чүгле Россий Федерациязынга үндүрүп бергенин чугаалаарга-ла четчир. Кур болгаш курукkан черлерни шиңгээдип алыр талазы-биле доктаамал ажылдаарынга 55 муң ажыг механизаторлар болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери эки-тура-биле чоруткан.

Россий Федерациязының көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчилери көдээ ажыл-агыйда бар турар четпестерни ажып эртпишаан, кур черлерни шиңгээдип алырының, тараа, техниктиг культураларның, картофельдиң болгаш ногааларның бүдүрүлгезин көвүдедириниң, мал ажылының баш санын көвүдедириниң болгаш продуктулуун бедидериниң сорулгаларын улуг көдүрлүүшкүн-биле шиитпирлеп турарлар. Часкы тарылга организастыг болгаш бедик агротехниктиг деңнелде эртип турар. Чаа черлерни шиңгээдип алырының планы чедиишкинниг күүсетинип турар, тараа культураларының тарылгазы көвүдеп, көдээ ажыл-агыйда чаа депшилгелиг методтар калбак хемчээлдерге ажыглатынып турар.

Украин улус бодунуң республиказының көдээ ажыл-агыйының күштүг көдүрлүүшкүнүнүң хемчегларын боттандырбышаан, Казахстанда, Алтайда болгаш чурттуң өске-даа районнарында кур болгаш курукkан черлерни шиңгээдириниң бүгү улустуң сорулгазын шиитпирлээринге база идепкейлиг киржип турар. Акы-дуңма дузаламчызының хуузу-биле Украина Казахстанның соңгу областарынче болгаш Алтайче он-он муң механизаторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа мергежилдиг ажылдакчыларын чоруткан. Курск, Орел, Тамбов болгаш Брянск областарның, Ставрополь крайның машина-трактор станцияларын быжыглаарынга Украин ССР хөй-хөй инженерлерни болгаш техниктерни чоруткан. Ол дузаламчы дээш Россий Федерациязының ажылчы чоннары Украинаның ажылчы чоннарынга изии-биле өөрүп четиргеннер.

Россий Федерациязы болгаш Украин ССР партия болгаш чазактың салганы улус хереглелиниң бараанларын бүдүрерин шыңгыы көвүдедириниң сорулгаларын күүседиринге улуг салыышкынны киирип турарлар. Орус, украин болгаш хөй национaлдыг Совет Эвилелиниң бүгү улустарының акы-дуңма кады ажылдажылгазы чыл келген тудум-на калбарып, быжыгып турар. Ол болза, коммунизм тургузуушкунунга, бистиң хөй национaлдыг социалистиг күрүневистиң күүзүн улам ыңай күштелдирер дээш демиселге ССРЭ-ниң бүгү улустарының күштерин улгаттырып турар.

Орус, украин болгаш ССРЭ-ниң өске-даа улустарының найыралын тура тыртар болгаш ханы эвилелин үзе тырттар дээн Барыын чүк империалистериниң бүгү оралдажыышкыннары үргүлчү-ле чедимче чок болуп келген болгаш моон сонгаар-даа бужар буураашкынга таваржыр дээрзин бистиң Совет күрүневистиң төөгүзү көргүзүп турар. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).** Дайзын, хүнүң өжүрүп, бисти тиилей албас—деп, бисте улус ынчаар чугаалап турар.

Эштер депутаттар! Бистиң чурттуң улустары коммунизм тургузуушкунунда бодунуң бүгү улуг тиилелгелерин болгаш кайгамчык чедиишкиннерин төрээн Коммунистиг партиязының, ооң Төп Комитединиң шылгарангай удуртулгазы-биле чедип алганын билир. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Ниитилелди революсчу чаартыры дээш, ажылчы чоннарның аас-кежии дээш бодунуң эрес-маадыр демиселиби-биле Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы бүгү совет улустуң кызыгааржок ынакшылын болгаш идегелин бүзүредип шынзыктырган. Коммунизм дээш демиселге партияның, ССРЭ-ниң Чазаанның болгаш бистиң чурттуң бүгү улустарының улуг катыжыышкыны каңнатынган. Бистиң социалистиг күрүневистиң буза шаптырбас күчүзүнүң үндезини, совет улустуң чаа-чаа тиилелгелериниң магадылалы—партияның, чазактың болгаш улустуң ол каттыжыышкынында, ажылчыннарның болгаш тараачыннарның бузулбас эвилелинде, улустарның чыл келген тудум-на быжыгып турар найыралында, бүгү совет ниитилелдің улуг мораль-политиктиг чаңгыс-эвинде. **(Адыш часкаашкыны).**

Улуг Лениниң тургусканы бистиң Коммунистиг партиявыс совет улусту коммунизмниң чырыткылыг бедиктеринче бүзүрелдиг чорудуп орар! **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Украинаның Россия-биле катап каттышканының үш чүс чылын байырлап турары бүгү делегей талазы-биле улуг ужур-дузалыг. Ол чорук чаңгыс-аай кылдыр сырый каттышкан деңергелиг совет улустарның амыдыралын болгаш тайбың күш-ажылын көскү чырык-биле чырыткылап турар. Бистиң чурттуң улустарының найыралга болгаш бот-бодунга дузалажылгага үндезилээш коммунизм тургузуушкунунга чедип алган улуг чедиишкиннерин бүгү чурттарның ажылчы чоннары бүзүреп көрүп турарлар.

Бистиң Төрээн чуртувус Бүгү делегейниң ажылчы чоннарынга аас-кежиинче, аңгы болгаш национал дарлалын узуткаарынче, эжелекчи дайыннарны төрүп үндүрүп турар үнер-дөстерни узуткаарынче орукту айтып турар.

Совет улус бодунуң бүгү күштериниң чечектелиишкининде коммунизмни чедиишкинниг тургузуп, улуг Кыдат Улус Республика-биле, улус демократиязының бүгү чурттары-биле найыралдыг харылзааларны бүгү хемчег-биле быжыглап турар. **(Адыш часкаашкыны).**

Социализмниң Төрээн чурту — Совет Эвилели—капиталдың дарлалындан хосталган чурттарның улустарынга социализмни тургузарының улуг үлегери. Кижи төрелгетенниң төөгүзүнүң **мурнунга** Коммунистиг партияның болгаш ССРЭ-ниң улустарының улуг алдар-хавыяазы ында.

Төөгүнүң дугуюн дедир эргилдирин шыдаптар күш делегейде чок. Орус болгаш украин улустарның эвилелин, хостуг совет чурттуң бүгү улустарының эвилелин божаңнадып шыдаптар күш делегейде чок. **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Улуг орус болгаш украин улустарның кезээ-мөңгеде бузулбас найыралы делгерезин! **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны).**

Хөй национaлдыг социалистиг күрүнениң аштырбас күжүнүң болгаш күчүзүнүң үнер дөзү — бистиң чурттуң бүгү улустарының аразында акы-дуңма найыралы делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Партияның, чазактың база улустуң улуг болгаш бузулбас каттыжыышкыны делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Бистиң төрээн Совет Чазаавыс делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Совет Улустуң бүгү тиилелгелериниң организакчызы болгаш хей-аът кирикчизи—бистиң улуг Коммунистиг партиявыс делгерезин! **(Адыш часкаашкыны).**

Маркс—Энгельс—Ленин —Сталинның тугунуң адаа-биле коммунизмниң тиилелгезинче, бурунгаар! **(Үргүлчүлелдиг адыш часкаашкыны. Шупту туруп келген).**

Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын таварыштыр РСФСР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязы

Украин болгаш орус улустарның, Совет Эвилелиниң бүгү улустарының улуг национал байырлалы—Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылын совет кижилер кайгамчык улуг патриоттуг көдүрлүүшкүн-биле демдеглеп турар. Дылдомааның болгаш культуразының талазы-биле, укталып тывылганының болгаш шынар-бүдүжүнүң талазы-биле чоок болгаш төрел ийи улуг славян улустар 300 чыл мурнунда чаңгыс-аай Россий күрүнеге каттышканнар. Ниити идеялар болгаш эргеажыктар-биле сорук кирген акы-дуңмалышкы улустар үш үүс чыл чаңгыс-аай сырый каттыжыышкын-биле чоруп келген. Оларның найыралы даштыкы дайзыннарга удур, помещиктерге, хаан ёзузунга болгаш буржуазияга удур дем каттыштырган демиселге каңналып быжыккан. Орус пролетариат, ооң мурнакчы отряды—гениалдыг Ленинниң тургусканы Коммунистиг партия Россияның ажылчы чоннарының хосталга дээш, социализм дээш демиселин баштаан. Орус улустуң сооң салгап, социализмниң оруу-биле украин улус база чорупкан.

Россияның болгаш Украинаның ажылчы чоннары хол-холундан тутту-нчуп алгаш, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының тиилелгези дээш демисежип, хамааты дайынның фронтуларынга тулчуп, социалистиг ниитилелди тургузуп, Ада-чурттуң Улуг дайынынга бистиң Төрээн чуртувустуң хосталгазын болгаш хамаарышпас чоруун камгалап алганнар.

Украина орус болгаш совет чурттуң өске-даа улустарының дузаламчызы-биле дайынның таварыштырган балыгларын кыска хуусааның иштинде экиртип алган болгаш бодунуң улус ажыл-агый хөгжүлдезиниң дайын мурнундагы деңнелин оранчок артында каапкан. Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылының байырлаашкыны совет улустарның найыралының, Коммунистиг партияның, Совет чазактың болгаш улустуң улуг сырый каттыжыышкынының, Коммунистиг партияның ленинчи-сталинчы национал политиказының тиилелгезиниң, улустарның найыралының улуг идеязының тиилелгезиниң күчүлүг көргүзүлдези болган. Орус болгаш украин улустарның үүс-үүс чылдардагы акы-дуңмалышкы найыралы кажан-даа бузулбас. Ол найырал—коммунизмниң тиилелгези дээш демиселге улуг тиилетирбес күш, бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенге улуг сорук киирикчи үлегер-чижек.

Майның 22-де Киевке Украин ССР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязы болган. Аңаа бүгү эвилелдешкен республикаларның төлээлекчилери олурушкан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумундан, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелинден болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединден украин улуска байырлыг бижикти, а ол ышкаш Украин Совет Социалистиг Республиканы болгаш ооң найыслалы Киевти Ленин орденнери-биле шаңнаар дугайында Чарлыктарны кайгамчык улуг көдүрлүүшкүн-биле уткаан.

Бүгү улустуң байырлалы бистиң эргип четинмес чуртувуска калбаа-биле нептерээн.

Улуг национал байырлалдың хүннеринде бистиң Төрээн чуртувустуң ажылчы чоннарының, делегейниң мурнакчы кижилериниң сагыш-сеткили бистиң Төрээн чуртувустуң улуг чаагай болгаш күчү-шыдалдыг чоруунуң демдээ, тайбың-ның, улустарның акы-дуңмалышкы ёзузунуң болгаш чечектелиишкининиң чыыткызы—Москваже угланган турган. Улуг Совет күрүнениң найыслалы эң улуг байырлалдарның хүннеринде ышкаш аажок шиметинген турган. Чер болганда кызыл туктар болгаш транспарантылар. Бажыңнарның көскү черлеринде «300» деп чурагайлар онзаланып турган. Хоорайның байырлыг шинчизин частың өң-баазын ногаан үнүштери улам-на чаагайжыдып турган.

Дең эргелиг акы-дуңмалышкы республикаларның биргизи — Россий Федерациязының тугу Кремльдиң Улуг Ордузунуң кырында чоргаар киискип турар. Майның 29-та аңаа Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга турасскаатынган, РСФСР-ниң Дээди Совединиң юбилей сессиязы болган. Бистиң улустарывыстың найыралының улуг байырлаашкынынга совет черниң бүгү булуңнарындан аалчылар келген. Аңаа Украин, Белорус, Узбек, Казах, Грузин, Азербайджан, Литва, Молдав, Латви, Киргиз, Таджик, Армян, Туркмен, Эстон, Карел-Фин Совет Социалистиг Республикаларның төлээлери келген. Польша Улус Республиканың сейминиң төлээлери база олурушкан. Аалчыларның аразынга найыслалдың үлетпүр бүдүрүлгелериниң чаартыкчылары, совет көскү эртемденнер, уран-чогаалдың болгаш уран-түүлдүү ажылдакчылары, Совет Армияның алдаржаан полководчулары, партия болгаш совет ажылдакчылар турган. Олар хурал эгелээриниң ырак мурнунда-ла аңаа чедип келген турганнар. Дипломаттыг корпустуң ложаларын совет болгаш даштыкы журналистер дола берген.

Хүндүскүнүң 1 шак. Эштер Г. М. Маленков, Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин, А. И. Микоян, М. Г. Первухин, Н. М. Шверник, М. А. Суслов, П. Н. Поспелов, РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш чазааның кежигүннери, акы-дуңмалышкы эвилелдешкен республикаларның төлээлерин, Москваның, Ленинградтың, Сталинградтың төлээлекчилери, Польша Улус Республиканың сейминиң төлээлекчилери көстүп келирге депутаттар болгаш аалчылар туруп келгеш, диңмиттиг үр адыш часкап, байыр чедирип турганнар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң даргазы эш **Л. Н. Соловьев** допчу эге чугаазының соонда Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга тураскаатынган юбилей сессиязы ажыттынган деп чарлаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң адынга ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң байырлыг бижии келген дугайында дыңнадыгны олурушканнар улуг өөрүшкү-биле утканнар. Байырлыг бижиктиң текстизин РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы **М. П. Тарасов** номчаан. Байырлыг бижиктиң сестериниң бүрүн долу ужур-утказын сессиязының киржикчилери кайгамчык улуг кичээнгей-биле дыңнааннар. Алдарлыг Коммунистиг партияның болгаш төрээн Совет чазактың алдары дээш, Совет күрүнениң күчүзүнүң, хамаарышпас чоруунуң болгаш бүгү социалистиг нацияларның чечектелиишкининиң үндезини—бузулбас улуг найыралдың алдары дээш байырлаашкынче шилчип турар диңмиттиг адыш часкаашкыны диңмиреп үнген. Россий Федерациязынга чазактың дээди шаңналын тывыскан дугайында медээни онза улуг көдүрлүүшкүн-биле уткаан. ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиуму Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылынга алдар болдуруп, база орус улустуң болгаш Россий Федерациязының бүгү улустарының күрүне, ажыл-агый болгаш культура тургузуушкунунга шылгарангай чедиишкиннерин демдеглевишаан, Российниң Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказын Ленин ордени-биле шаңнаан.

Чарлыкты номчаанының соонда диңмиттиг үр адыш часкаашкыны залга чаа күш-биле хайнып үнген. Шупту туруп келген.

«Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылының дугайында» илеткел кылыры-биле РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш **А. М. Пузановка** сөс бээрге олурушканнар изии-биле уткаанар.

Улуг орус болгаш украин улустарның бузулбас найыралының, бистиң чуртувустуң бүгү улустарының аразында акы-дуңмалышкы найыралдың алдары дээш, төрээн Совет чазактың база совет улустуң бүгү тиилелгелериниң организакчызы болгаш сорук киирикчизи—улуг Коммунистиг партияның алдары дээш диңмиттиг адыш часкаашкыны Кремльдиң Улуг Ордузунуң кайгамчык улуг залынга үр үениң иштинде чаңгыланып турган.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединге байырлыг бижик чорудар деп санал киргенин хуралдың даргазы дыңнаткан. Байырлыг бижиктиң текстизин номчууру-биле депутат **Н. Д. Казьминге** сөс берген.

Депутаттар болгаш аалчылар чурттуң улус ажыл-агыйының улам ынайгы чедиишкиннери дээш Россий Федерациязының ажылчы чоннарының демисежир деп күзел соруу илеретинген байырлыг бижикти изии-биле үүлдүг деп көргеннер.

Украин төлээлериниң удуртукчузу—Украинаның Компартиязының ТК-ның бирги секретары эш **А. И. Кириченкога** сөс бээрге олурушканнар изии-биле уткаанар.

Дөртен ийи миллион украин улустуң мурнундан улуг орус улуска, Россий Федерациязының бүгү улустарынга, бистиң Төрээн чуртувустуң алдарлыг найыслалы — Москваның ажылчы чоннарынга ол улуг, өөрүшкүлүг байырлал-биле акы-дуңманың изиг байырыч болгаш амыр-мендизин дамчыткан.

Эш Кириченко бодунуң чугаазын:

—Орус улус коммунизмче орукка чаа-чаа кайгамчык тиилелгелерлиг болурун украин улус бүгү үректиң ханызындан күзеп турар!

Бистиң Төрээн чуртувустуң улустарының ленинчи-сталинчы найыралы делгерезин! деп дооскан.

Улуг Ада-чурттуң—Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң алдары дээш, Совет Эвилелиниң алдарлыг Коммунистиг партиязының болгаш ооң Төп Комитединиң алдары дээш ораторнуң чугаазын чыыл-ганнар диңмиттиг адыш часкаашкыны-биле байырлап турганнар.

Украинаның төлээлери үүс-үүс чылдагы бузулбас найыралдың демдээ кылдыр Россий Федерациязынга болгаш улуг орус улуска адрестиг тукту болгаш каастап кылган хааржакты тудуп бараалгаткан.

Белорус төлээлериниң удуртукчузу—Белоруссияның Компартиязының ТК-ның секретары эш **Т. С. Горбунов** байыр чедирип үүве чугаалаан.

—Белорус улус улуг орус болгаш украин улустар-биле чаңгыс эпти болгаш бузулбас найыралды ыдыктыы-биле тураскаап болгаш кадагалап турар деп ол чугаалаан. Совет Белоруссия орус улустуң, украин улустуң болгаш бистиң чуртувустуң бүгү улустарының акы-дуңма дузаламчызының ачызында социалистиг улуг күрүнениң барын талазында күчүлүг республика апарган. Улуг орус улуска—бодунуң улуг акызынга, шылгатынган өөнүүнге болгаш камгалакчызынга изиг ынакшылдың болгаш кызыгаар чок бердинген ёзунуң сеткил-сагыжын белорус улус бодунуң үүрээнде кезээде кадагалап чоруур. Украинаның Россия-биле катап каттышканының 300 чылының алдарлыг оюнуң хүнүнде Совет Белоруссияның ажылчыннары, колхозчулары, интеллигенциязы, бүгү ажылчы чоннары маадырлыг орус улуска изиг байырын чедирип, байырлал-биле ооң амыр-мендизин айтырып, чаа-чаа чедиишкиннерлиг болгаш улам ынайгы чечектелиишкинниг болурун бүгү үректиң ханызындан күзеп турар.

Польша Улус Республиканың сейминиң төлээлериниң удуртукчузу эш **Я. Дембовскийге** сөс берген.

Төөгүнүң янзы-бүрү үелеринде Польшаның, Россияның болгаш Украинаның мурнакчы кижилерин каттыштырган ханы идейлиг харылзааларның, улустуң чогаадыкчы күштеринге болгаш хосталга дээш демиселге улустуң эчис тиилелгезинге бүзүрел-биле быжыккан харылзааларның туруп турганының дугайын ол чугаалаан.

Совет Эвилели-биле найырал, дузаламчы болгаш кады ажылдажылга чаа демократтыг Польшаның хамаарышпас чоруунуң, ооң күчүзүнүң болгаш чечектелиишкининиң үндезини болуп турар деп оратор үргүлчүлеп чугаалаан. Совет Эвилелиниң дузаламчызының ачызында польша улус Польшаның Каттышкан ажылчын партиязының удуртулгазы-биле бодунуң ынак Төрээн чуртун бузуидулардан көдүрүп үндүрген. Берге минута бүрүзүнде-ле бистиң улузувуска совет кижилерниң акы-дуңма холу дузалап келген. Бисте социализмниң улуг тудуглары силерниң материалдыг болгаш техниктиг дузаламчыларның ачызында кылдыып турар. Социалистиг Польшаның тудугжулары бүгү-ле үүлдерге Совет Эвилелиниң чаагай дуржулгазын ажыглап турар.

Польша Улус Республиканың Совет Эвилели-биле акы-дуңма эвилели болгаш найыралы тайбың дээш демиселге чугула рольду ойнап турар. Польша улус тайбың-ның болгаш демократияның бүгү лагери-биле кады улустар аразының харылзаалары экижидер дээш, улустарның бот шиитпирлетинер болгаш тускай эргези дээш, чаа дайынны өөскүдериниң империалистиг планнарынга болгаш герман милитаризмни катап төрүүндүреринге удур Европага коллективтиг айыл чок чорукту хандыры дээш, улустар аразының кады ажылдажылгазының политиказы дээш демисежип турар болгаш моон соңгаар-даа демисежир.

Узбекистанның ажылчы чоннарының төлээлериниң удуртукчузу—Узбек ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының бирги оралакчызы эш **Н. А. Мухитдиновтуң** чугаазы орус болгаш украин улустарның бүгү делегейге төөгүлүг чедиишкиннери дээш, бистиң чуртувустуң бүгү улустарының күүлүг бузулбас найыралы дээш чоргаарланыышкын болгаш өөрүшкү-биле сиңиккен болган.

—Россий Федерациязының Дээди Совединиң юбилей сессиязынче бистиң чорутпушаан, Узбекистанның ажылчы чоннары узбек улус пролетаржы интернационализмниң тугунга кезээде шынчы болуп, Совет Эвилелиниң улустарының улуг найыралын ыдыктыы-биле кадагалаар болгаш улам ынай быжыглаар деп үүвени силерге бүзүредирин дилээннер—деп, эш Мухитдинов чугаалаан.

Азербайджан ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш **М. Ибрагимов** азербайджан улустуң мурнундан байыр чедирген. Совет Эвилелиниң бүгү улустары боттарының өң эки херектеринге болгаш бодалдарынга күчүлүг орус улустуң күштүг угаанынга болгаш шынчы найыралынга даянып, ооң хүн-бүрүдеги найыралын болгаш деткимчезин көрүп билип турар деп, ол чугаалаан.

Акы-дуңмалышкы эвилелдешкен республикаларның төлээлериниң удуртукчулары: Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы эш **М. Бейсабаев**, Грузин ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш **Г. Д. Джавахишвили**, Литва ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш **Ю. И. Палецкис**, Молдавияның Компартиязының ТК-ның секретары эш **Д. С. Гладкий**, Латви ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш **К. М. Озолинь**, Киргиз ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш **Т. Кулатов**, Таджик ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даргазы эш **Д. Расулов**, чогаалчы **Н. Зарьян** (Армян ССР), Туркмен ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш **А. Сарыев**, Эстон ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазының оралакчызы эш **Э. Пусэп**, Карел-Фин ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы эш **О. В. Куусинен** олар сессияга байыр чедирип үүве чугаалаанар.

Украин ССР-ниң Дээди Совединге, улуг украин улуска байырлыг чагааны сессияның киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле хүлээп алган. Чагааның текстизин эш **Е. А. Фурцева** номчаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң болгаш ооң Президиумунуң, а ол ышкаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң адынга хөй санныг байырлыг телеграммалар келгенин хуралдың даргазы дыңнаткан. Ол байыр чедириишкиннери дээш бүгү организацияларга сессияның мурнундан өөрүп четиргенин илергейлээн.

Эргим аалчыларга — акы-дуңма эвилелдешкен республикаларның, маадыр-хоорайларның төлээлекчилеринге болгаш Польша Улус Республиканың сейминиң төлээлеринге бүгү улустуң байырлалы-биле холбаштыр изиг байыр чедирип, амыр-менди айтырганы дээш ханызы-биле өөрүп четиргенин илергейлээш, депутат Содовьев РСФСР-ниң Дээди Совединрң юбилей сессиязы хагдынган деп чарлаан.

(СЭТА).

Партия организациязының колхозчу актив-биле ажылы

Масса-биле харылзаа, активке даянып ажылдаары болза, колхозтуң партия организациязының чедиишкиннериниң үндезини болур.

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» колхозунуң партия организациязының колхозчу актив-биле ажылы элээн экижип турар. Партия организациязы колхозчу масса-биле харылзааны быжыглап тургаш, активчилерни өстүрүп турар. Колхозтуң хову бригадазында 13, мал ажылында 10, тудугда 12 активчилерни быжыглаан. Оларның чөвүлел хуралдарын өй-өйде чыылдырып, тус-тус кижилер-биле беседаларны кылып, ажылының дуржулгазын солуштуруп турар. Партия эге организациязының бюрозунуң 5 кежигүннерин ажылагыйның тус-тус адырларында активчилер-биле кады быжыглап, оларның план ёзугаар хуваалдалыг ажылдап турарын хандырган. Колхозчу активчилер колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаарынга боттуг дузаны көргүзүп келген. Олар малчыннарның, тудугжуларның, хову бригадазының ажыл-ишчилериниң бүдүрүлге хуралдарын чыл эгезинден бээр 7—13 чедир чыылдыргылаан. Аңаа четпестерни узуткаар, мурнакчыларның дуржулгазын нептередир, социалистиг чарышты калбартыр талазы-биле ажылдарны чугаалажып турган.

Практиктиг ажылга активтиң организакчы аргалыы өзүп турар. Партия организациязының бюро кежигүнү эш Адыгбай колхозчу активчилер-биле ажылды эки организастап келген. Келир өөредилге чылында школаның одаар ыяжының белеткелин ол организасташкан. Оттулар ыяштың планы 110 хуу күүсетинген. Агитколлективтиң ажылын эки удурткан. СЭКП ТК-ның сентябрь болгаш февраль-март Пленумнарының доктаалдарын ажылчы чонга таныштырар талазы-биле ажылдар багай эвес чорутунган. Башкылар эштер Кылдаа, Байыр-оол, зоотехник эш Маадыр, хой фермазының эргелекчизи эш Намзырай олар агитатор хүлээлгезин үлегерлиг күүседип турарлар.

Партия организациязының ажык хуралдары болуп турар. Аңаа колхозчу активчилерни олуруштуруп, оларның саналдарын ап, илерээн четпестерни чогуур үезинде узуткап турар. Ылаңгыя колхозчу активчи эш Анат колхозта бижик өөредилгези багай тургустунганын, ооң ажылы экиживейн турарын бир хуралга шүүмчүлээн болгаш ол ажылды экижидер дугайында тодаргай саналын берген. Ол саналды партия организациязы үнелеп көрген. Колхозта бижик өөредилгезиниң чоруп турарының дугайында школа башкызы эш Кылдааның илеткелин чугаалашкан. Бижик өөредилгезин эжижидер дугайында чугаалашкан хемчеглер амыдралга боттанып, культармейжилериниң ажылында четпестер узуткатынган.

Партия организациязы активчилериниң дузуламчызы-биле колхозчулар ортузунга политик-кижизидилгелиг ажылды элээн экижиткен. Активчи эш Севиль эргелекчилээн библиотека колхозчуларның номчулгага сонуургалын улгаттырган. Ында политиканың, чечен чогаалдың болгаш көдээ ажыл-агыйның номнарының саны көвүдээн. Номчукчуларның саны 200 кижи четкен. Колхозтуң «Мурнакчы» деп хана солуну чыл эгезинден бээр 12 удаа үнген.

Хову турлагларында болгаш фермаларда, бригадаларда агитхуудустар, көргүзүг самбыралары үргүлчү үнүп турар. Оларның үндүрүлгезин харыылаар партийжи даалганы эштер Норбу, Партаазын, Ашак-оол, Чорбаа олар эки күүседип турарлар. Колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчылары—тудугжу Айыыжы, сөөртүкчү Кара-Лама, малчыннар Допчаа, Хүргүл-оол оларның үлегерлиг ажылдарының түңнелдери, дуржулгалары агитхуудустарга бижитинип турган.

Партия эге организациязы активчи эш Озук-оолду почтачыга киирерин колхозтуң баштаар черинге сүмелээн. Ооң соонда почта дажылгазы экижээн. Эш Озук-оол почтаны үүгле район төвүнден эккээринге кызыгаарлатынмайн, а ооң колхозчулар ортузунга тарадылгазын эки организастап турар.

Партия организациязы колхозта комсомол организациязының ажылын экижидиринче кичээнгейин салып турар. Чоокта чаа партия хуралы комсомол эге организациязының секретары эш Кончуктуң илеткелин чугаалашкан. Ооң ажылынга практиктиг дузаламчы экижээн. Комсомолчу активчилериниң саны база өскен.

Колхозчу активчилерни ажылга өөредир база оларның политиктиг билиин бедидер талазы-биле партия организациязының чорудуп келген хемчеглери болза, активчилериниң харысалгалыг ажылче депшидилгезинге улуг дузалыг болуп келген. Колхозу активчилерден эштер Кончук, Делег, Чылбак, Кодан-оол олар ам көдээ Советтиң удуртур ажылдарында киргилээн. Бо чылын партияның хүлээлеңинге 3 кижини киирип алган бис.

Ооң-биле чергелештир партия организациязының колхозчу актив-биле ажылында четпестер барын демдеглээр ужурлуг. Активчилерге берген даалгаларывысты болгаш оларның хүлээлгелиг ажылдарынга контрольду сула тургусканывысты миннир ужурлуг бис. Политиктиг билиин бедидер, ажылга мергежилин өстүрер талазы-биле хүн-бүрүнүң практиктиг дузаламчызын оларга көргүзери бистиң чугула сорулгавыс болур.

С. ЧЫМБА,
«Дөң-Терек» колхозтуң партия организациязының секретары.

Малды организастыг чайлагладыр

ЧЫРГАЛАҢДЫ. (**Телефон-биле**). Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артели мал талазы-биле Тес-Хем районда улуг колхозтарның бирээзи. ында үүгле шээр мал безин 10500 чедип турар. Эрткен чайын семиртилгени база кышкы одарны болгаш ажаалда хайгааралды эки организастаанындан колхозтуң малы мен ди, күштүг чыл ашкан.

Ажылда чедиишкиннерни улам быжыглавышаан, моон соңгаар оон-даа бедик көргүзүглерлиг болурунга колхозчу ишчилер чүткүлдүг ажылдап, ылаңгыя чайгы семиртилгениң үнүүшкүнүнге план ёзугаар белеткенип турар. Чылгыны малинизастаарын болгаш инектиң ханын шинчиирин дооскан, ол ышкаш түлендини база челдетинген хылды белеткел черинде дужааган.

Малчыннарның амгы кичээнгейи хой кыргылдазынче угланган, алды кезек черде 60 кижи улуг көдүрлүүшкүнде ажылдап турар. Олар хол хачылары-биле ийи хүн 793 хойдан 1283 килограмм дүктү кыргып алган, чамдык ирттерниң дүгү 3 килограмм чедип турар.

Майның 27-де ол колхозта Самагалдай МТС-тен агрегада келген, ол 12 хачылыг, ында 24 кижи ажылдап турар. Агрегада хүнде 300 хой кыргыыр нормазын баштайгы ийи хүннерде ыракта ажырган. Ажылдың организастыы эки, кыргылданы июньның беш бетинде дооскаш, бүгү малды чайлагладырын малчыннар шиитпирлеп алган.

Баш удур көрдүнген ажылчы план ёзугаар алырга колхозтуң шээр малы 21 кезек, инээ 9 кезек, чылгызы 5 кезек одарладыышкынче үнер. Шуурмактың, Казанактың, Теректигниң, Хөл-Өөжүнүң чайлагларында кажаа турлагларны база белеткеп, дуржулгалыг малчыннарны бөлүктер аайы-биле быжыглаан.

Тудуу ийи чылда доозулбаан чунар бажың

Эрзин районнуң «Коммунизмче орук» көдээ ажыл-агый артелиниң чунар бажынын тудуп эгелээнден бээр ам ийи чыл болуп турар.

Бо аразында чунар бажыңның ханазын тургускаш, крышазын кылып каан, а соңгалары, хаалгазы, шалазы болгаш өске-даа үүлдери кылдынмаан. Чунар бажыңның тудуун доозуп, ажыглалга киирер дугайында колхозчулар колхоз баштаар черинге каш катап айтырыг тургускан. Ындыг-даа болза, колхоз баштаар чери колхозчуларның негелдезинге дыңнангыр эвес болуп, оларның негелдезин хандырар дугайында сагыш салбайн турар.

Чоннуң культурлуг чуртталгазының бир кол үүлү болур чунар бажың тудуун доозуп, чоокку үеде ажыглалга киирери негетинип турар.

К. НУРЗАТ.

Чаа черлерни шингээдип алырынга машиналар

НОВОСИБИРСК. Чоокта чаа «Сибсельмаш» завод кур болгаш куруккан черлерни ажыглалга киирип алырының районнарынга баар көдээ ажыл-агый машиналарының болгаш артык кезектериниң үдүрүлгезиниң талазы-биле беш айларның планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен.

Барыын Сибирьниң янзы-бүрү областарынче, Алтайже, Поволжье, Ыраккы Чөөн-чүкче болгаш өске-даа районнарже он чартык муң хире тараа сеялкаларын, 800 хире аар илиирлерни, 1.150 калбак лущильниктерни чоруткан.

Машина тудукчулары көдээ ажыл-агыйның хүндүлүг чагыгларын дүрген күүседир дээш чаржып турарлар. Чаа черлерни ажыглалга киирип ап турар машина-трактор станцияларынче пландан ажыр барык-ла 150 рубльдиг артык кезектерин чоруткан.

(СЭТА).

„Слава" деп кит өлүрер пароходтуң шыдыраа талазы-биле делегей чемпионунга белээ

ОДЕССА. «Слава» деп китчи флотилияның шыдыраачыларының секциязы ийи үүс хире шыдыраага ынакшылдыгларны каттыштырып турар. Олар ыраккы Антарктикага чорааш өң күштүг совет гроссмейстерлер М. Ботвинник биле В. Смысловтуң маргылдаазын онза кичээнгей-биле хайгаарап чорааннар. Шыдыраа маргылдаазының тиилекчизинге кашалот деп киттиң диштеринден шыдыраа кылгаш белекке бээрин шиитпирлээн. «Слава» флотилияның эштип чоруур үс-чаг заводунуң механиги Г. А. Меньшутин шыдырааны кылган. Актың ноянында мынча деп бижээн:

«Шыдыраа талазы-биле делегей чемпиону М. Ботвиннике— «Славаның» китчилеринден. 1954 чыл».

Китчилериниң белээн Москваже чоруткан.

(СЭТА).

ЧЕТИРДИВИС

Улуг-Хем районда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери бистер өкпе аарыындан аарааш, Балгазын санаторийинге баарывыста байдалывыс багай турган.

Маңаа ийи ай эмнеткеш экирип алган, колхозувуста чаныып келген боттарывыстың колхозчу күш-ажылывысты эгелей бердивис.

Бистерни эмнеп турган эмчилерге болгаш ажаап турган ажылдакчыга улуу-биле четиргенивисти илередип тур бис.

Н. МАЙГЫН-ООЛ.
К. МОНГУШ-ООЛ.

Совет кижилериң материалдыг чаагай амыдыралын көдүреринiң чугула үүлү

Совет күрүнениң экономиктиг күүзүн быжыглаарының, совет кижилериң материалдыг чаагай амыдыралын база культуразын көдүреринiң дугайында партияның болгаш чазактың улуг сагыш салыышкыны 1954 чылда ССРЭ-ниң күрүне бюджединде тодаргай көстүп турар. Бо чылдың күрүне бюджеди 572,5 миллиард рубль орулгалыг, 562,8 миллиард рубль чарыгдалдыг кылдыр бадылатынган. Ол болза, дайын мурнундагы 1940 чылдың бюджединден үш катап хөй болуп турары болур.

Бюджеттиң хөреңгизи улус ажылагыйының улам ыңайгы хөгжүлдезиниң улуг программазын, совет улустуң чаагай амыдыралын акшаландырарын долузу-биле хандырар. Улус ажыл-агыйының тудуунга 327 миллиард чыгыы рубль, азы эрткен чылдагызындан 19,8 хуу хөй хөреңги чарыгдатынар. Социал-культураның хемчеглеринге (улус чырыдыышкынынга, кадык камгалалыңга, социал хандырылгага болгаш өскелерге) 141 миллиард рубль чарыгдатынар, азы эрткен чылдагызындан 9,8 хуу өзүлделиг болур.

Совет кижилериң чаагай амыдыралын улам көдүреринiң дугайында хемчеглерге акшаландырыышкын дыка өзер. Улус хереглелиниң барааннарының бүдүрүлгезин калбарытырына 31 миллиард рубль дөзевилетинген, азы 1953 чылдагызынга деңнээрге 45,7 хуу өскен. Көдээ ажыл-агый хөгжүлдезинге акшаландырыышкын эрткен чылдагызындан 42,4 хуу хөй болган.

Социализм чүүтүнүң күрүне бюджединiң үндезини социалистиг үлетпүрден кирер чыылда болур. Ол орулга бо чылдың бюджединiң 87 хуузу болур. Ол ышкаш күрүне бюджединiң орулгазының немелде үнер дөзү болза, хоорайның болгаш көдээниң ажылчы чоннарының калбак массаларынга оларның эки туразын барымдаалап күрүне чээшкиннерин тарадырының оруу-биле киирер чыылда болур.

Бистиң чуртувустуң күрүне чээшкини капиталистиг чурттарда болуп турар чээшкиннерден үндезин ылгалдыг. Ол ылгал болза, үүгле чээшкиннерни үндүрүп турарында эвес, харын чээшкиннерден кирген хөреңгини чарыгдап турарының характериниң, чээшкиннерни төлеп турарының үндезиннериниң ылгалдыында болур.

Капиталистиг чурттарның бюджеди орулгаларындан чарыгдалдары дыка көвүдеп турары билдингир. Ол бюджеттериниң орулгазы чарыгдалдарны дыка чедир дуглап шыдавайн турар. Чарыгдалдар болза, үптекчи дайынны белеткээринге болгаш чорударынга, ажылчын аңгының революстуг шимчээшкинин базарынга үүүп турар. Капиталистиг чурттар ындыг чарыгдалдарны дуглаар дээш, чээшкиннерни чорудуп, ол орулганы капиталистер боттары холунга тудуп, дарлакчы аңгының тергиделин быжыглаарынга ажыглап турар.

Капиталистиг чурттарда чээли ажылчы аңгыга аар дарлалдың хевири болур. Үндүрген чээлини болгаш ооң хуузун күрүне шугуму-биле төлээр чыылданы ажылчы чоннарның боттарындан үндүрүг дээш тыртып ап турарлар. Ынчангаш капиталистиг күрүнеде чаа чээли бүрүзү ажылчы чоннарга үндүрүгнү улгатырарының, оларга ядаралды күштелдиреринiң, а буржуазтарны байыдарының үүлү болу бээр. Чижээ, АКШ-та күрүне чээшкининiң талазы-биле төлелгелерге ажылчы чоннардан тыртар үндүрүг чыл бүрүде 7 миллиард акша чедип турар.

Бистиң чуртувуста күрүне чээшкиннериниң сорулгазын чон билир. Бистиң чээшкиннеривис бүдүрүлгечи характерлиг. Чоннуң ол хөреңгизи улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинге, социал-культурлуг хемчеглерге ажыглатынып турар.

Дайын мурнундагы беш чылдарда күрүне бюджединге чээшкиннерден 50 миллиард рубль кирген. Ол хөреңги болза, бистиң Төрээн чуртувусту аграрлыг чурттан индустриалдыг чуртче шилчидеринге чоннуң улуг салыышкыны болган.

Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында совет улус бодунуң күрүнезинге 76 миллиард рубльди чээшкин кылдыр берген. Ол хөреңги ССРЭ-ниң камгалал күүзүн күштелдирген болгаш немец-фашистиг эжелекчилерни, япон самурайларны чылча шаварынга улуг идигни берген.

Дайын сөөлүнде 1950 чылга чедир күрүне бюджединге чээшкиннер-биле 130 миллиард рубль кирген. Ол хөреңгиниң чарыгдалы немец-фашистиг эжелекчилериң халдаашкынындан когараан районнарның ажыл-агыйын болгаш культуразын катап тургузарынга база хөгжүдеринге кирген. Сөөлгү үш чылдарның күрүне чээшкиннеринден кирген 85 миллиард рубль улус ажыл-агыйының бешки беш чыл планын боттандырарынга кирген.

Бистиң областың ажылчы чоннары сөөлгү 9 чылдарда күрүне чээшкиннеринге 93 миллион рубльди берген. Ол болза, областың социалистиг чаартылгазынга, Тывага үлетпүрүнүң чаа адырларын тургузарынга, көдээ ажыл-агыйны механизастаарынга, культураның албан черлериниң калбак четкизин тургузарынга ажыглатынган.

Совет күрүнениң үндүрүп турар чээшкиннери улус ажыл-агыйының болгаш культура хөгжүлдезинге улуг рольдуг болуп турары-биле чергелештир, ойнап алыышкын талазы-биле ажылчы чоннарга дыка ажыктыг болуп турар. Дайын сөөлүндеги беш чылдарда ойнап алыышкыннарга төлевир 17 миллиард рубль четкен. Бистиң областың чурттакчылары 1945—1954 чылдарда 14.264 муң рубльди, ооң иштинде 1953 чылда—3.949 муң, 1954 чылдың баштайгы дерт айларында—1.239 муң рубльди ойнап алган. Ойнап алыышкыннарның иштинде 25 муң рубльге 23, 10 муң рубльге 26, 5 муң рубльге 75 облигациялар таварышкан.

Совет күрүне чээшкини эң-не массалыг болгаш бүгү-улусчу характерлиг. Бистиң чуртувуста облигациялыг хамаатыларның саны 70 миллион чедип турар. Тыва автономнуг областа 40 муң чыгыы кижи күрүне чээшкиннериниң облигацияларын алган.

Совет күрүнениң үндүрген чээшкин бүрүзүн тарадыры совет улустуң патриотизминiң күүлүг көргүзүү, бодунуң Төрээн чуртунга оларның кызыгаар чок ынакшылының хереченгизи болуп турар. Бистиң күрүне чээшкиннеривис болза, коммунизм тургузуушкунунуң хөрээнге, совет кижилериң материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарынга ажылчы чоннарның улуг салыышкыны болур дээрзин ажылчын, албан хаакчы, колхозчу бүрүзү эки билир.

В. ЦЫПКИН,
облфонуң улуг инспектору.

Көдээ клубтуң ажылын эде тургузар

Чер-черде көдээ клубтар колхозчу ажыл-ишчилериң ортузунга политиктиг болгаш культура-массалыг ажылдарны организастап чорударының чугула одаглары кылдыр хуулган турар ужурлуг.

Ындыг турбуже, Барыын-Хемчик районнуң «Комсомол 30 чылы» колхозта көдээ клубтуң ажылы багай байдалда. Клубта политиктиг болгаш культура-массалыг ажылдарның кандыг-даа хевирлери организастатынмайн турар. Сөөлгү ийи айлар иштинде клуб эргелекчилери үш удаа солчуп турар. Ам клуб эргелекчизиниң хүлээлгезин күүседип турар эш Корзаков мынчага кандыг-даа ажыл чорутпаан.

Ылаңгыя чугула кампания—часкы тарылга үезинде шөлдерде ажылишчилерге культура-массалыг болгаш агитас-пропагандалыг ажылдарны хандырар, ынчангаш колхозта парторганизацияның ажылынга дуза көргүзер—агиткультбригаданы безин организастап шыдаваан. Колхоз суурунда турум кино бар. Ооң механиги эш Тутатчиков онаашкан хүлээлгезин база-ла багай күүседип турар. Ол, бо часкы сезонда колхозчу шөлдерге чаңгыс-даа удаа кино көргүспээн, район төвүнден чаа кинолар солуушкунун кылбайн турар.

Чоокта чаа районнуң культура бажыының агиткультбригадазы (удуртукчузу эш Даньков) колхозтуң Биче-Аянгатыда № 2 хову бригадазынга концерт көргүзери-биле чедип келген. Хову бригадазының ажылишчилери ажыл сөөлүнде концерт көөрү-биле чыглып келгенде, ук агиткультбригаданың баянист кижизи билдинмес чылдагаан-биле тывылбайн барган. Баянист чогунга чылдагаанааш, концерт көргүзерин эш Даньков соксадып каан.

Сөөлүнде билдингени болза, агиткультбригаданың баянист кижизи клуб эргелекчизи эш Корзаков-биле кады Улуг-Аянгатыже чоруткаш, ында школа директору эш Шанигин үжелээ арагалап турганы илерээн.

Клуб эргелекчизиниң четпес ажылынга болгаш район төвүнден келген агиткультбригаданың масса оортузунга культура-массалыг ажылдарны багай хандырганынга ховунуң колхозчу ажыл-ишчилери хомудап турарлар.

К. СТАЛ-ООЛ.

Редакцияга чагаалар

Мал ажылынче кичээнгей салбаан

Таңды районда Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артели, ооң малчыннары ниитиниң мал ажылын хөгжүдер талазы-биле демиселди кошкак чорудуп турар. Ол колхоз мал кыштаглаашкынын организас чок чорутканы-биле кышкы үеде 11 баш бода мал, 47 баш хой, өшкү ажаалга, чемгерилгезиниң четпезинден өлген.

Бо чылын төрүтүнген малдың чаш төлүн колхозтуң малчыннары базала чедир албаан. 22 бызаалар, 109 хураганнар, 2 анайлар чидириглиг болганы факт болур. Улуг-даа, аныяк-даа малдар бо хире чидириглиг болуп турда, ону болдурбас дээш колхоз баштаар чери (даргазы эш Артепов), партия эге организациязы (секретары эш Негей) чогуур өйүнде шыңгыы хемчеглерни албааның айтыры чугула. Ол ышкаш Балгазын МТС-тиң тускай эртемниглери колхозта мал ажылын хөгжүдер, ооң продуктулуун бедидер талазы-биле боттуг дузаламчыны малчыннарга дыка четпес чоруткан.

Малдың баш санын өстүреринiң, ооң продуктулуун бедидериниң бир шиитпирлиг үүлү —чайгы мал одарладыышкынын организастыг чорудары, чайгы одарларны үзүнүзүн малдар аайы-биле бөлүктерге үзүп, оларны планныг одарладыры, малчыннарга таарышкан байдалдарны тургузары, чайгы одар бүрүзүнге партияның политмассалыг ажылдарын экижидери сонгаарлатынмас сорулганың бирээзи болур.

О. СЕДИП-ООЛ.

Хүлээлгезин багай күүседип турар

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозта номчулга бажыының эргелекчизи эш О. Шура бодунуң хүлээлгезин багай күүседип турар.

Ол хүлээлгезинге ажылдап киргеле совет ном-дептернiң, солун, сеткүүлдүң ужур-дузазының дугайында колхозчу ажыл-ишчилериң ортузунга агитация-пропагандалыг, культура-массалыг ажылдың кандыг-даа хевирин чорутпайн келген. Ында библиотека чогуур үелерде ажылдавас, номчулга кежээлери, лекция, беседалар номчулгалары организастынмайн турар.

Номчулга бажыының библиотеказы чаа литературалар-биле немештир четчелетинмээн. Бар номнарны аваа-ла оваалап чыып каан, оортан читкени база кончуг хөй. Эргелекчи ам район төвү-биле каш катап аргыырынга өйлешкен, а херек кырында күүседип келген ажылы-даа көзүлбес. Каш удаа аргып чоруп тургаш, районнуң культура бажыының үрелик баянын эккелген, ону безин ойнап билир кижи чок. Ооң ужурундан ол ам шыгжагда чыдар.

Номчулга бажыының номчулга залы Азас көдээ Совединиң конторазы болган. Ынчангаш аныяктарның ном чогаал номчуур, массалыг оюннар кылыр, кино көөр чери тывылбастаан.

Бо үстүнде четпестерни ында комсомол, партия эге организациялары ожаарбайн турар.

К. КИМ-ООЛ.

Хереглекчилериң негелдези

Чөөн-Хемчик районда чаңгыс-аай бажыңнар тудар комбинатта магазин бар, ооң эргелекчизинден чеже кижи халашпаан дээр, сөөлгү үеде мурнунда үндүрген кижилерин безин катап киирип ап турар апарган. Бо дугайында чамдык фактыларны айтырга-ла четчир.

Бо чылдың январьда Федковичиниң халааш, арагачы Антипинни киирген, ол хөй самчыгдал кылганы-биле удатпаанда база үндүрткен. Ооң орнунга кирген Калинкинаны Сулеменко база дораан солупкан. Ол кижи чүгле арагалаар эвес, өг-бүле талазы будулчак, харын совет хоойлуга таарышпас херектерни база үүлгедип турган.

Райпонуң чаңгыс бо магазининде эвес, өске-даа черлерде кадрларны шилиир, кижизидер ажылдың багай тургустунганындан база шак ындыг агыышкыннар ёзугаар үргүлчү халажып турар болганда чаа кижилер тывылбайн турар апарган. Ам канчаар, чоокта чаа үндүрген Калинкинаны катап киирер ужурга таварышкан. Райпо баштаар черинiң даргазы Березкинниң дужаалын ёзугаар Калинкина ажылдап эгелей берген.

Калинкинаның ажылында четпестер мурнуку үелериндеи-даа артык көвүдээн: ажылының шагы доктаамал эвес, хереглекчилерге доңгун, харын чижек болгаш хээлилээр байдал база бар. Бо талазы-биле хереглекчилериң чөптүг негелдезин райпо баштаар чери хандырып, садыгга ак-сеткилдиг кижилерни киирери чугула.

К. САЛЫЫ.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң онза сессиязы бодунуң ажылын дооскан

БЕРЛИН. (СЭТА). Немец эртемнер Академиязының президентизи профессор Вальтер Фридрихтиң даргалааны-биле болган кежээки хуралга «нацияларның айыл чок чоруунуң» дугайында айтырыгның талазы-биле саналдар доозулган. Хуралга санал бергеннер болза: Австрияның социалистиг ажылчын партиязының даргазы Эрвин Шарф, доктор Рао Дата (Индия), Израиль күрүнениң парламент кежигүнү Тевфик Туби, пацифистиг шимчээшкинiң ажылдакчызы Рене Бовар (Швейцария), Эдгар Бухсбаум (Бразилия), Айвор Монтегю (Англия), Абдулла Адра (Ливан), Альфредо Де-Амести (Чили), Мао Дунь (Кыдат), Орлов (ССРЭ), Иозеф Вирт (Германияның рейхсканцлери чораан).

Ооң соонда профессор Генри Пратт-Ферчайлд (АКШ) Поль Робсоннуң сессияга чоруткан чагаазын номчаан.

Сессия болза, атомнуг чепсек дугайында резолюцияны, нацияларның айыл чок чоруунуң дугайында айтырыгның талазы-биле резолюцияны болгаш культурлуг комиссияның рекомендациязын үндүрген.

Жан Лаффиттиң саналын ёзугаар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң составынга 23 чаа кежигүннерни соңгаан. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң чаа кежигүннеринге—В. Эльфес (Германия), Джеймс Эндикотт (Канада) болгаш Назым Хикмет (Турция) соңгуткан.

Риккардо Ломбарди (Италия) болгаш Данкен Джонс (Англия) олар Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бюрозунуң болгаш секретариадының кежигүннеринге соңгуткан-нар.

Ооң-биле Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң онза сессиязы бодунуң ажылын дооскан.

(СЭТА).

Мурнуу Корея—америк „дузаламчының“ дарлалының адаанда

Америк болгаш Мурнуу Кореяның сөөлгү айларның иштинде үнүп келген солуннарының болгаш сеткүүлдериниң арыннарындан Мурнуу Кореяны катап тургузарынга америк «дузаламчы» деп адап турар эгелиг медээлерни хөйнү көрүп болур. Ол «дузаламчы» херек кырында чогум чүнү көргүзүп турарыл?

200 миллион доллар хемчээлдиг америк дузаламчыны көргүзер дугайында шиитпирни АКШ-тың конгрези эрткен чылын—тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгага Паньмыньчжонга ат салган соон дарый хүлээп алган. Ооң соонда барык-ла чаңгыс хонганда АКШ-тың күрүне секретары Даллес, КНО-да америк төлээлекчи Лоджеге болгаш шериг министри Стивенсонга үдеткеш Сеулга чедип келген. «Бот-боттарының айыл чок чоруунуң дугайында» агрессчи керээни чарар дугайында Даллес биле Ли Сын Манның чугаалажыышкыннарын ёзугаар, Ли Сын Ман Мурнуу Кореяны АКШ-тың шериг плацдармы кылдыр берипкен дугайын америк парлалга калбаа-биле чырыдып турган. Америк «дузаламчыны» чогум канчаар ажыглаар дугайында ол чугаалажыышкыннарның өске кезииниң тодаргай үүлдери чырытынмайн хөлегеде калган. Демократтыг даштыкы парлалгалар ол чорукту Мурнуу Кореяның бойдус байлактарын мөлчүп чип турар америк кампанияларның акци тудукчуларының артыкшылдарын сөөртүп киирип турарлар болгаш ооң-биле олар дайын үезинде оларның адаан-чарыштыг чижек садыглаашкынының үрегдээшкининден душ бооп артып калган эвээш санныг үүрмек үлетпүр бүдүрүлгелери безин продукция бүдүрүп үндүрерин соксадырын азы ону эвээжедиринче албадап турарлар». КТТА-ның медээзи фактыларбиле бадыткатынып турар. Мурнуу Кореяның ажыл-агыйы сөөлгү үеде шуут хоозурап дүшкен. Ында металлургия үлетпүрүнүң продукция бүдүрүп үндүрүлгези эрткен чылын дайын мурнундагы деңнелиниң үүгле 7,3 хуузу, а аъш-чем үлетпүрүнүң продукция бүдүрүп үндүрүлгези—19,7 хуу болган. Үлетпүрүнүң пөс-таавы, судно тудуу болгаш өске-даа адырлары ол ышкаш буступ дүшкен.

Мурнуу Кореяда экономиктиг буураашкын ажыл-чоктаныр чоруктуң болгаш ядаралдың үзүк-соксаал чок өзүлдезинге үдетирип турар. Мурнуу-корей статистиканың медээлерин ёзугаар алырга, 1953 чылды сөөлүредир Мурнуу үүктүң чурттакчы чоннарының 67 хуузу бодунга аъш-чем тып чиир аргазын ышкынган болуп турар. Мурнуу Кореяда ажылчы чоннарның боттуг ажыл төлевири ам үеде оларның 1947 чылда ап турганыының үүгле 27 хуузу болуп турар, а ынчаарда-даа олар чөгенчиг чединмес түреңги байдалга чурттап турган-на болгай. Аъш-чемге болгаш үлетпүр барааннарынга өртектер үүүк-соксаал чок өзүп турар. Бир эвес барааннарга өртектериниң индексизин 1947 чылда 100 деп алыр болза, а тайбыңчыдылга соонда ол 8.030 четкен!

Шериг чарыгдалдарының доктаамал өзүп турары мурнуу-корей бюджетти үрдүндүреринге, кадыгдошкун инфляцияга чедирип турар. 1953 чылда Мурнуу Кореяның бюджеди дайын мурнундагы 1949 чылдаазындан 80 катап ажып турган.

Чоокта чаа-ла чурттуң ол азыраныр аргазын хандырбышаан, дашкаар үндүр сөөртүр ристи безин берип турган Мурнуу Кореяның көдээ ажыл-агыйы канчаар-даа аажок кудулап бадыышкынның байдалында туруп турар. «Чаа Корея» деп сеткүүлдүң бижип турары-биле алырга, тараа бүдүрүлгези ам үеде чурттакчы чоннарның 80 хуузу чедир чеменнемейн турар—ол хире куду болуп турар. Дүжүметтериниң болгаш полицияның дүржок аажылаашкыннарындан човуурттап турар, 230 үүл янзы-бүрү үндүрүглерге чыттыр бастырып алган Мурнуу Кореяның тараачыннары көдээ ажыл-агыйны каггаш, хоозуратырган көдээ черлерден хоорайларже дезип чоруп, ында ажыл-чоктарның армиязының санын улам долдуруп турар.

Мурнуу Кореяның парлалгалары океан ындының «дузаламчызын» сөөлгү үелерде улам чидиг шүүмчүлекчи ёзу-биле үнелеп турар. Чижээ, Сеулдуң «Корей Республика» деп солуну ол «дузаламчы» Кореяны катап тургузарынга кандыг-даа деткимче бербейн турар деп миниир ужурга албадаткан. Америк «дузаламчының» түннелдерин үнелевишаан, ол солун бердинген 200 миллион доллар акша хөреңгиниң хөй кезии хереглел барааннарының хандырылгазынга болгаш индустриализацияга чарыгдатынмас апарган деп үүве ам шуут билдине берген деп бижип турар.

Мурнуу Кореяның парлалгазының медээлерин ёзугаар алырга, АКШ «Мурнуу Кореяның экономиказын катап тургузарынга» үндүрүп берген акша хөреңгизи-биле Пусанче шериг материалдары, боо чепсек болгаш АКШ-тың бодунда саарылга чок чыдып чыдар барааннарын сөөртүп киирип турары-биле кады Мурнуу Кореяда фабрикаларны болгаш заводтарны катап тургузарынга харын сагыштыы-биле шаптыктап турар.

Америк монополиялар Мурнуу Кореяның үлетпүрүн бир эвес бут кырынга эвес-даа болза, оода чадаарда ону чаткыыш кырынга-даа безин тургузар дээн ышкаш бодалдан дыка ыракта деп үүвени хөрлетинмес фактылар херечилеп турар. Мурнуу үүкче «дузаламчыга» американнарның киир сөөртүп турар барааннарындан каайлы тырттарын хостаар дугайында эрткен чылдың сентябрьда Каттышкан Штаттарның Мурнуу Кореяга күш-биле дөгээн керээзи херек кырында америк монополияларның үүгле бодунга ажыктыг үүүл болган. Мурнуу Корея ол ышкаш япон барааннар-биле бөзза долдунуп турар. Мурнуу Кореяже япон барааннарны киир сөөртүрүнге американнарның сонуургалдыг болуп турар чоруу база-ла таварылга эвес. Ооң-биле американнар харугда ийи койгун боолап алырын күзеп турар: Мурнуу Кореяга бодунуң шериг-политиктиг контролюн күштелдирер болгаш аңаа «дузаламчы» көргүзер деп үүвеге чагдынып алгаш Японияны чепсеглээринге немелде акша-хөреңгини үндүрүп бээр.

Америк дузаламчыны «ажыглаарының» планы Ли Сын Манның бодунда база-ла бар, ол аштап турар чурттакчы чоннарга аъш-чем садып бээриниң орнунга харын Сеулга ийи миллион доллар өртектиг каас чараш орду тудуп алыр, Сеулдан Чинҳэде (Пусан чоогунда) бодунуң ордузунга чедир чазамал орук кылдырар болгаш бодунга тураскаалдар тургустурар деп шиитпирлеп алган.

АКШ-тан ап турар акша-хөреңгизи-биле Ли Сын Ман чаа-чаа дивизиялар тургузуп турар. Бүгү-ле дайынчы белеткелдерни океан ындындан кээп турар дорт айтыышкын-биле чорудуп турар деп үүве билдингир.

Тайбыңчыдылга дугайында дугуржулгага эрткен чылдың июльде ат салдынганының соонда Мурнуу болгаш Соңгу Кореяда болуп турар болуушкуннар бодунуң утка-шынарының талазы-биле шуут-ла удурланышкак ылгалдыг болуп турар. Бир эвес Соңгу Кореяда улустуң чазаа дайынга үрегдетирген улус ажыл-агыйын катап тургузарынче бүгү-ле күштерни үндүрүп турар болгаш ында улустуң хереглелиниң продуктуларынга өртектериниң чигелдезин чорудуп турар, ында ажылчы чоннарның амыдыралчы деңнели бедип турар болза, Кореяның Мурнуу үүгүнде экономиканың улам ыңай буураашкыны болуп турар, ында чурттакчы чоннар аштап турар болгаш чединмес түреңги байдалга чурттап турар, а лисынманчы идегеттер дайын белеткелин калбартып, «Соңгу үүкче чаа поход» дугайында алгыржып турарлар.

Мурнуу Кореяның чурттакчы чоннары ол бүгүнү көргеш, бодунуң дарлакчыларынга көөр хөөн чок чоруун илередип, оларга удур демиселин хүн келген тудум-на күштелдирип турар. Мурнуу Кореяның улузу «амгы ядаралдың төнчүзү дүрген келирин четикпейн манап турар. Корей улустуң бо чөптүг үүткүлүн Женева чөвүлел хуралы өөренип көөр ужурлуг...» деп кыдат сеткүүл «Женьминьжибао» бижип турар.

Корея бодунуң черинге быжыг болгаш үр тайбыңны күзеп турар. Америк «дузаламчы» болза, америк пропаганданың шуугап турары ышкаш Мурнуу Кореяга «чаагай тамчыкты» болгаш «катап төрүтүнүүшкүнү» эккеп турар эвес, а харын улустуң ядарал хоозуралын күштелдирер, экономикада буураашкынны ханыладыр болгаш америк монополияларның байыыр чоруун болдуруп турар.

В. ЛАТОВ.

Харыысалгалыг редактор
Д. О. БЕГЗИ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, баажын 7. ТЕЛЕФОНЛАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң ораалкызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң—3—88. Харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң, бухгалтериянның 4—98, иштики информация киллизиниң—3—65.

ТС—02011. Культура эргелелиниң типографиязы